

SISMANOGLIO

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον*.

- § 77. Ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον πρὸ τοῦ 1821. Ἐκκλησιαστικὴ περιουσία.
- § 78. Νόμος περὶ διακρίσεως κτημάτων. Μεταβολὴ διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν εὐαγῶν οἴκων. Διάτ. 1 Δεβρίου 1836. Διάτ. 3/15 Ἀπριλίου 1833.
- § 79. Διαίρεσις τῶν ναῶν εἰς ἐνορίας. Ἐγκύκλιος 1 Μαρτίου 1834. Διάτ. 8 Ἰουνίου 1856.
- § 80. Περιουσία ἐκκλησιῶν ἐνοριακῶν ἢ μοναστηρίων ἐγκαταλειμμένων. Διάτ. 26 Ἀπριλίου (8 Μαΐου) 1834.
- § 81. Τὸ Δημόσιον ἐπιτηρεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν. Διάτ. 12/24 Μαΐου 1835.
- § 82. Διάτ. 20 Μαΐου 1836. Διαίρεσις ἡρειπωμένων ἐκκλησιῶν καὶ γηπέδων αὐτῶν εἰς τρεῖς κατηγορίας 1) μοναστηριακῆς, 2) ἐνοριακῆς καὶ 3) ἰδιωτικῆς.
- § 83 Διαχειρίσις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου. Διάτ. 29 Ἀπριλίου 1843. Καταστατικὸς Νόμος 1852, Νόμος 9 Ἰουλίου 1852. Ἐπισκόπων θέσις ἐν τῇ διαχειρίσει. Λογοδοσία αὐτῶν.

§ 77. Μέχρι τῶν παραμονῶν τοῦ περὶ ἐλευθερίας ἀγῶνος ἢ ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, συμπεριλαμβάνουσα τὰ εἰς ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ εὐαγῆ ἰδρύματα ἀνήκοντα κτήματα, ἐξηκολούθει ἐν Ἑλλάδι θεωρουμένη ὡς περιουσία, ἧς ἡ διαχείρισις ἀπέκειτο τοῖς ἐπισκόποις, ἐνεργοῦσι διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦς οἰκονόμων¹. Καί τοι ὅμως τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἀστικὸν

* Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν πρὸς Διατριβὴν Β. Ε. ἐν παραρτήματι φύλλου 16 τῆς Ἑθνικῆς Ἐφημερίδος 11 Ἰουνίου 1832. Κρίσις δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς νεωτέρας νομοθεσίας τῆς Ἑλλάδος Ἑθνικῆς Ἐφημερίδος ἐν φύλλ. 32 (ἔτους 1832), «Ἡλίου» φύλλ. 9 καὶ 13 (1833), «Χρόνου» φύλλ. 27 (1833), ἴδ. καὶ Ἐκθεσιν 7/49 Ἰουνίου (1833) ἐν Ναυπλίῳ Θ. Φαρμακίδου, Κ. Σχινᾶ καὶ Σκαρλ. Βυζαντίου. Ἴδε καὶ ἔκθεσιν τοῦ ἐπισκόπου Σάμου Κυρίλλου πρὸς τὴν ἑλλ. Κυβέρνησιν κατὰ τὸ 1830 (ἐν Παραρτήματι).

¹ Πρὸς καν. Ἀποστ. ΜΑ. Συνόδου Νικαίας 12 (Σ. Π 593) Johann Baptist Braun Das Kirch. Vermögen σελ. 33 (Giessen 1860), Schulte Die juristische Persönlichkeit der Kathol. Kirche (Giessen 1869). Ἀντισχ. καν. 24 25. καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ, Βαλσαμ. καὶ Ἀριστηνοῦ. Χάλκηδόνης καν. 24 (Π 276. 277). Καν. 7. 8. Συνόδου Γάγγρας (ΠΙ 105. 106).

ἡμῶν δίκαιον διέκρινε τὴν περιουσίαν ταύτην καὶ ὑπεδείκνε τοὺς ἐπισκόπους ἀπλοῦς διαχειριστὰς αὐτῆς « ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος », καὶ ὅτι αὕτη εἶνε ἀφιέρωμα τῷ Θεῷ¹, δὲν ὑπεστηρίχθησαν παρ' ἡμῖν αἱ θεωρίαι τῶν ἐρμηνευτῶν τοῦ Κανονικοῦ δικαίου τῆς Δύσεως, οἵτινες ἐξ ὑπερβολικοῦ ζήλου ἀνέδειξαν τὸν Θεὸν ιδιοκτήτην ὡς κοινὸν ιδιώτην, θέμενοι συγκεκριμένως τὸ ζήτημα τίς εἶνε ὁ κύριος τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, παρεξηγούντες δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὅτι « ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου »², οὐδὲ ἀπεδόθη τοῖς πτωχοῖς ὁ τίτλος τῆς κυριότητος ταύτης διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ πτωχοὶ ἐβοηθοῦντο³, ἢ τῷ ἀγ. Πέτρῳ καὶ τῷ Πάπᾳ τῆς Ρώμης ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς⁴. Ὁ Ἰουστινιανός, κατὰ τὰς ὀρθὰς παρατηρήσεις τοῦ Braun

¹ Βαλσαμ. (Σ. II 593 594). Ματθ. Βλαστάρως E 16 (Σ. VI 267) « μὴ ἐξεῖναι τὰ τοῦ Θεοῦ χαρίζεσθαι » « τὰ τοῦ Θεοῦ καθιερωθέντα οὐχ ὄντιον ἐκποιεῖν ».

² Πρβ. π. χ. Cæsar. Maria Sguanin, Tractatus Beneficiarius (quæst. IV ἀριθ. 75, 76. Ergo demum hoc modo Deus et dominus N. J. C. factus est verus et proprius Dominus omnium indiscriminatim bonorum Ecclesiæ.

³ Ὁ Thomassinus ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Αὐγουστίνου στηριζόμενος ἀποφαίνεται Ecclesiæ res omnes patrimonia esse pauperum utpote primum pauperibus erogatas, Ecclesiæ commendatas, ut matri et altrici pauperum (III de benef. III lih. III cap. XXVII).

⁴ Αἱ θεωρίαι αὗται ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ δοκίμων συγγραφέων. Πρβ. Friedberg Lehrbuch des Kathol. und Evang. Kirchenr. § 172. Walter Lehrbuch KR. § 251, ὅστις ἐν τούτοις προσπαθεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὰς θεωρίας τῶν ἀρχαιοτέρων ἐφαρμοζὼν ἀρχὰς ἀνυποστάτους. Πρβ. καὶ Richter-Dove § 302 Lehrbuch, καὶ ἰδίως Poschinger (αὐτόθι) ἀποκαλοῦντα χιμαίρας καὶ παραδοξολογίας τὰς τοιαύτας θεωρίας (superstitiöse, bizarr, injuristische, absurd) (§ 41 σελ. 268. 269 καὶ ἐπ. § 42) καὶ παρατηροῦντα λίαν ὀρθῶς ὅτι, ἀφ' οὗ ὁ Θεὸς εἶνε κύριος ὅλης τῆς γῆς, εἶνε μωρὸν νὰ ἀποδίδηται εἰδικῶς αὐτῷ ἡ κυριότης ὠρισμένων πραγμάτων. Ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἄνθρωπος, ἄρα δὲν πρέπει νὰ συμπαρασύρηται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σφαίρᾳ καὶ νὰ ὑποβάλληται ὡς νομεὺς ἐπιγείων πραγμάτων εἰς τοὺς κοσμικοὺς νόμους κυριότητος καὶ συναλλαγῆς καὶ παραγραφῆς καὶ χρησικτησίας. (Ἴδε λίαν σαφῶς τὰτα ἐκτιθέμενα καὶ παρὰ Braun αὐτόθι σελ 35, 36, 37, 38 καὶ 39). Οὐχ ἥττον ὑπῆρξαν καὶ ἀρχαιότεροί τινες συγγραφεῖς πρακτικώτερον καὶ ὀρθότερον τῶν συγχρονούντων αὐτοῖς θεωρήσαντες τὰς ἐκκλησίας ὡς διάφορα νομικὰ πρόσωπα ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ὑλικὰς δυνάμεις, ὡς πᾶν ἄλλο εὐαγὲς ἴδρυμα, π. χ. Gonzalez Telez (Decret. LIII tit 13 c 3) Dicendum est dominium rerum ecclesiasticarum residere pernes ecclesiam illam particularem cui talia bona applicata sunt pro dote. . . Nec persona aliqua singularis habet dominium, sed sola communitas, per-

(αὐτόθι σελ. 23), ἐθεώρει μᾶλλον τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα, καὶ συγκεκριμένως τοὺς ναοὺς, ὡς ὑποκείμενα κυριότητος, ὄντως δὲ ἐκ τοῦ Ν. 26 Κώδ. (1. 2) ἰσχυρά πως ἐπιχειρήματα δύνανται νὰ ἐξαχθῶσι κατὰ τῆς θεωρίας, ὅτι εἰς τὰς κοινότητας μόνον τὸ Ἰουστινιανέιον δίκαιον ἀπεδίδου τὸ τῆς ιδιοκτησίας δικαίωμα¹. Ὅπωςδῆποτε ὅμως καὶ ἂν χαράξῃ τις τὸν κύκλον τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ὁ ρηθεὶς Αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίζει τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ὡς πρόσωπα νομικὰ ἐκ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, δυναμένων διὰ τὸν λόγον τοῦτον νὰ ἐγκαθιστῶνται κληρονόμοι καὶ κληροδόχοι καὶ νὰ ἐνεργῶσι νομικὰς πράξεις ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ιδιωτικοῦ δικαίου².

§ 78. Τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον δὲν μετέβαλε τὰς ἀνωτέρω προταχθείσας ἀρχὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ βυζαντιακοῦ δικαίου, τοῦναντίον διὰ τῶν ἀρθρῶν 19 καὶ 20 τοῦ περὶ διακρίσεως

sona autem singularis non ut talis, sed ut pars et membrum communitatis habet in ipsis rebus jus utendi. Περὶ τῶν διαφόρων θεωριῶν τῆς δεσποτείας τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας παρὰ τοῖς Δυτικοῖς καὶ τὴν σχετικὴν φιλολογίαν πρβ. καὶ Bernard Hübler « Der Eigenthümer des Kirchenguts » (Leipzig 1868) σελ. 4.

¹ Savigny System II σελ. 263 καὶ ἐπ. πρβ. καὶ Μολδαυικὸν Κώδ. ἐν ἀρθ. 379. ὅστις θεωρεῖ τὰ Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας ὡς ὁμάδας ἢ ἠθικὰ πρόσωπα, ὅμοια ταῖς ἐμπορικαῖς ἐταιρείαις ἢ τοῖς σωματείοις, καὶ τὴν περιουσίαν των ὡς ιδιωτικὴν ἀνήκουσαν τῇ ὁμάδῃ ἢ κοινότητι.

² Schulte αὐτόθι σελ. 9 καὶ ἐπ. πρβ. καὶ Schulte System d. KR σελ. 488 καὶ ἐπ. Hübler αὐτόθι σελ. 149 καὶ ἐπ. Ταῦτα καθαρῶς ἐξάγονται καὶ ἐκ τοῦ Ν. 11. 13. 14. 17. 22. 24. 25. Κώδ. (1. 2). Νόμ. 20. 23. 41. 48. 53. 55. 58. Κ. (1. 3) καὶ ἰδίως Νεαρὰς 123. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῶν διαφόρων διακεκριμένων ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων καὶ μονῶν, ὡς εἰδικῶν νομικῶν προσώπων, δικαιολογεῖ καὶ τὴν ἐν ταῖς ἀστικαῖς σχέσεσι σύγκρουσιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα διαφορὰς αὐτῶν. Κατὰ τὸν A. Campion (δικηγόρον), ἐρμηνεύοντα τὰ ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τοῖς Δυτικοῖς κρατοῦντα ἐν τῷ συγγράμματί του σελ. 316. 265 Manuel pratique de droit civil ecclésiastique ou exposé de la législation et de la jurisprudence sur l'administration temporelle du culte Catholique et ses rapports avec l'autorité civile (Paris et Caen 1876), αἱ πρὸς φιλανθρωπικὰ καταστήματα ἢ κοινότητας ἢ ὁμάδας κληροδοσίαι ἢ δωρεαὶ εἰσὶν ἄκυροι, ἐὰν δὲν εἶνε ἀνεγνωρισμένη ἡ ἴδρυσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρθρ. 910 Γαλλ. Κώδ. καὶ τῶν νόμων τῆς 2 Ἰανουαρίου 1817, Διατ. 2 Ἀπριλίου 1817, Νόμ. 24 Μαΐου 1825. Περὶ τοῦ ζητήματος, ἂν σήμερον εἶνε νόμιμος ὁ συνεταιρισμὸς προσώπων πρὸς θρησκευτικὸν σκοπὸν, πρβ. Campion σελ. 266.

κτημάτων νόμου ὥρισε καὶ ἀνεγνώρισε τὰ νομικὰ πρόσωπα ὡς ἱκανὰ πρὸς κτήσιν καὶ τὴν κυριότητα τῆς περιουσίας αὐτῶν ὡς ἀνήκουσαν αὐτοῖς, μετέτρεψεν ὁμῶς τελείως τὸν ὄργανισμόν τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας ταύτης.

Διὰ τοῦ διατάγματος τῆς 1 Δεκεμβρίου 1836 ἡ διοικήσις τῶν ἀγαθοεργῶν πάντων καταστημάτων, νοσοκομείων, ὄρφανοτροφείων, νοσοτροφείων κλπ. ἀνετέθη ἀποκλειστικῶς εἰς ἀδελφάτα συγκείμενα ἐκ τοῦ δημάρχου τοῦ δήμου, εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὁποίου ταῦτα εὐρίσκονται, καὶ ἐκ δύο ἢ τριῶν δημοτῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἄρθρ. 1 καὶ 2).

Οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ κληρικοὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι τοῦ λοιποῦ πρὸς τὰ τῆς διαχειρίσεως, πᾶν ὅ, τι λοιπὸν ἴσχυε περὶ διοικήσεως εὐαγῶν τοιούτων οἴκων καὶ τῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν διοικητῶν αὐτῶν, δὲν ἔχει πρακτικὸν κῦρος ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ μόνον ἱστορικὴν ἀξίαν¹.

Ὁ Ἕλλην νομοθέτης πρὸ πάντων ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ ρητοῦ τοῦ Εὐαγγελίου « Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ »², καὶ διέκρινε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν τῆς κοσμικῆς³. Ἡ ὑπερτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία ἀνετέθη εἰς χεῖρας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως (ἄρθρ. 1. 2. 6. 9 Διατάγ. 23 Ἰουλίου 1833). Ἡ δὲ διαχείρισις καὶ ἐπιτήρησις πολιτικῶν ἀντικειμένων ἀφῆρέθη παντελῶς ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, παραδοθεῖσα ἀποκλειστικῶς εἰς

¹ Ἴδε κεφάλαιον πρῶτον τῆς παρουσίας πραγματείας σελ. 30 καὶ 40 καὶ Φωτίου Νομοκ. Β 1.

² Ματθ. 22, 21.

³ Ὁ J. André (Somme théorique et pratique de tout le droit canonique tom. I σελ. 237) θέλων νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν περιβόητον βούλλαν (decretalis) Unam sanctam Βονιφατίου τοῦ VIII, ἣτις συνεκέντησεν ἐν χερσὶ τοῦ Πάπα πᾶσαν πνευματικὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἐξηγεῖ τὴν ρῆσιν τοῦ Χριστοῦ « ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου » (Ἰωάν. XVIII 36), ὅτι δῆθεν ἡ ἐξουσία μου (καὶ ἡ κοσμικὴ δῆλα δὴ) ἐδόθη μοι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ κόσμου.

τὴν κοσμικὴν δύναμιν¹, μεταξύ δὲ τῶν ἄλλων καὶ αἱ περὶ διαθηκῶν τοῦ κλήρου διαφοραὶ καὶ « οἱ προσδιορισμοὶ περὶ κλητῶν καὶ ἀκινήτων κτημάτων περὶ εἰσόδημάτων, ἐπικαρπίας καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκ τοῦ κλήρου ἀτόμων » (ἄρθρ. 17 καὶ 18).

Διὰ προγενεστέρου Διατάγματος 3]15 Ἀπριλίου 1833 εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐπιτήρησις καὶ διεύθυνσις καὶ διαχειρίσις τῆς διὰ θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀναφερομένης περιουσίας (ἄρθρ. 1 § 1 καὶ 2)².

§ 79. Διὰ τῆς Ἐγκυκλίου τῆς 1 Μαρτίου 1834 διηρέθησαν οἶναοὶ εἰς ἐνορίας, ἐν ᾧ δὲ ἀφ' ἐνὸς ἀνετέθη εἰς βᾶρος τῶν ἐνοριτῶν ἡ διατήρησις τῶν ναῶν, ἡ διαχείρισις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τῶν ταμείου ἀφ' ἐτέρου παρεδόθη εἰς ἐπιτρόπους διοριζομένους κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν (ἄρθρ. 1 καὶ 5). Βραδύτερον τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰουνίου 1856 ὀριστικῶς διήρρεσεν τὰς ἐνορίας τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ χωρία, κωμοπόλεις καὶ πόλεις ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων (ἄρθρ. Α § α, β καὶ γ)³.

¹ Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῶν Γάλλων (2-4 Νοεμβρίου) ἔτει 1789 εἶχε διακρίνη ἐπίσης ἐν ἄρθρ. 1 que tous les biens ecclésiastiques sont à la disposition de la Nation. Πρὸς G. de Champeaux, Recueil général du droit civil ecclésiastique Français depuis le commencement de la Monarchie jusqu'à nos jours (Paris ἐκδ. II) σελ. 348, πρὸς καὶ Champion αὐτόθι σελ. 380. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Concordat ἄρθρ. 12 αἱ ἐκκλησίαι αἱ μητροπολιτικαί, ἐνοριακαὶ καὶ αἱ ἄλλαι, αἱ μὴ ἐκποιηθεῖσαι, αἱ ἀναγκαῖαι εἰς τὴν θρησκευτικὴν λειτουργίαν ἀπεδόθησαν εἰς τοὺς ἐπισκόπους (πρὸς καὶ Νόμ. 48 germinal ἔτους X ἄρθρ. 75), ἀνήκουσαι εἰς τὰς κοινότητας (Communes) (αὐτόθι σελ. 382).

² Πρὸς καὶ Διάτ. 25 76ρίου 1833 ἄρθρ. Ζ καὶ Θ.

³ Πρὸς καὶ Ἐγκύκλιον 23 Ἰουλίου 1856 περὶ ἐνοριῶν. Πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐν Γαλλίᾳ (ἅτινα φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ ἡμέτερος Νομοθέτης) παρὰ Champion σελ. 573. Τὰ παρεκκλήσια ἢ ἐξωκλήσια οὐδαμοῦ δύνανται νὰ κατασταθῶσιν ἐνοριακαὶ ἐκκλησίαι. Ὅρα καὶ ρηθεῖσαν Ἐγκύκλιον 23 Ἰουλίου 1856. Ἡ δι' ἐπιτρόπων διαχείρισις τῶν ταμείων τῶν ναῶν καὶ τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν περιουσίας νομίζομεν ὅτι εἶνε θεσμὸς ληφθεὶς ἐκ τῆς Γαλλικῆς νομοθεσίας. Ἡ ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ θεσμοῦ τούτου ἐν τούτοις εὐρηται παρὰ Fleury Histor. Eccles. Περὶ τῶν fabriques d'église ἐν Γαλλίᾳ πρὸς Champion αὐτόθι σελ. 440 καὶ ἐπ. Dalloz v° Culte. Marguilliers δὲ λέγονται οἱ

§ 80. Τὸ Διάταγμα τῆς 26 Ἀπριλίου (8 Μαΐου) 1834 ἐθεώρησεν ὅτι ἀνήκουσι τῷ Δημοσίῳ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ἢ μοναί, αἵτινες ἀφωσιώθησαν εἰς Δημόσιον χρῆσιν ἢ κατέστησαν ἐνοριακαὶ ἢ ἔπαυσαν νὰ διοικῶνται ὑπὸ τῶν κτιτόρων καὶ ἰδιοκτητῶν αὐτῶν (ἀριθ. 1. 3)¹.

§ 81. Τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων ἢ ἐπιτήρησις καὶ παράστασις ἀνετέθη διὰ τοῦ Διατ. τῆς 12/24 Μαΐου 1835 τῷ προϊσταμένῳ τῆς ἐπὶ τοῦ ταμείου τούτου Ἐπιτροπείας², τῶν δὲ ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ σωματείων ἐπίσης τῷ προϊσταμένῳ τῆς κατὰ νόμον διοικήσεως αὐτῶν.

§ 82. Τὰ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὅμως σαφέστερον ἐκανονίσθησαν διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 20 Μαΐου (1 Ἰουνίου) 1836. Κατὰ τὸ ἀρθρ. 1 καὶ 7 αἱ ἡρειπωμέναι ἐκκλησίαι καὶ τὰ γήπεδα αὐτῶν διηρέθησαν εἰς τρεῖς κατηγορίας 1) μοναστηριακάς, 2) ἐνοριακάς, 3) ἰδιωτικάς.

Ἐὰν αἱ μοναστηριακαὶ ὑπάγωνται εἰς διατηρούμενα μοναστήρια, διοικοῦνται τότε ὡς τὰ ἄλλα κτήματα τῶν μοναστηρίων τούτων. Ἐὰν ἀνήκωσιν ὅμως εἰς διαλελυμένας Μονάς, ἐκποιοῦνται διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν.

Αἱ ἐνοριακαὶ παρεχωρήθησαν τοῖς Δήμοις³. Ἡ ἐκποίησις ἐπίτροποι. Περὶ τοῦ διορισμοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν πρβ. ἐν Γαλλίᾳ Διάταγ. 30 Δεκεμβρίου 1809 καὶ Campion σελ. 446 καὶ ἐπ.

¹ Τὸ κτιτορικὸν δίκαιον ἀπώλεσε διὰ τοῦ Διατάγματος κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν πρακτικὴν σημασίαν, διότι διὰ τοῦ ἀρθρ. 5 «τὰ ἰδιωτικὰ μοναστήρια δὲν θέλουσι φέρειν τοῦ λοιποῦ τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδὲ θέλουσι χρησιμεύειν πρὸς ἐνάσκησιν μοναχῶν, ἀλλ' ὡς ἰδιαιτέρα ἐκτῆρια καὶ ἡσυχαστήρια αὐτοῦ μόνον τοῦ ἰδιοκτήτου» κατὰ δὲ τὸ ἀρθρ. 4 «Αἱ ἰδιόκτητοι ἐκκλησίαι τότε μόνον δύνανται νὰ χρησιμεύουν ὡς ἐνοριακαὶ, ὅταν ἀγορασθῶσι παρὰ τῆς ἐνορίας ἢ χαρισθῶσιν εἰς αὐτὴν παρὰ τοῦ ἰδιοκτήτου». Πρβ. καὶ Ἐγκύκλ. Ὑπουργείου Ἐκκλ. 5127 (1 Σεπτεμβρίου 1834), Ἐγκύκλ. Συνόδου 27 Ἰουνίου 1834 (ἐν Συλλογῇ Δαμ. Χριστοπούλου σελ. 75 καὶ ἐπ.), Ἐγκ. Συνόδου 31 Μαρτίου 1856 (Συλλ. Χριστοπ. 197), Ἐγκύκλ. Ὑπουργείου 28 Σεπτεμβρίου 1859 (Συλλ. Χριστοπ. 217) καὶ ἰδίως Ἐγκύκλιον Ὑπουργείου 21 Ἰουλίου 1860 (Συλλ. Χριστοπ. 218).

² Πρβ. καὶ Διάτ. 21 Φεβρουαρίου (4 Μαρτίου) 1836 καὶ Διάτ. 9/21 Μαρτίου 1836.

³ Ὁ περὶ Δήμων νόμος τῆς 27 Δεκεμβρίου 1833 ἐν ἀρθρῳ 20 συναριθμῆ ἐν τῇ Δη-

αὐτῶν γίνεται κατὰ τοὺς ὅρους τῶν ἀρθρ. 3 § 1 καὶ 2 3 4 καὶ 5 τοῦ ρηθέντος Διατάγματος.

§ 83. Τὸ Διάταγμα τῆς 29 Ἀπριλίου 1843 ἀνέθηκεν ὀριστικῶς τὴν διαχείρισιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, προωρισμένου εἰς βελτίωσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, ᾧ ἀνετέθη ἐπίσης καὶ ἡ ἐπὶ δικαστηρίου ἐκπροσώπευσις αὐτοῦ (ἀρθρ. 1.2.3)¹. Κατόπιν ἐπῆλθεν ὁ Καταστατικὸς Νόμος ἐν ἔτει 1852 (9 Ἰουλίου) περὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅστις ὥρισεν ἀκριβῶς τὰ δικαιώματα αὐτῆς ὅλως πνευματικὰ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας². Ὑπελείπετο ἐν τούτοις τῷ νομοθέτῃ νὰ κανονίσῃ καὶ τὴν τῶν Ἐπισκόπων καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ κλήρου θέσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ὅντως δ' ὁ νόμος Σ' τῆς 9 Ἰουλίου 1852 καθώρισεν τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτῶν καὶ τὰς περιφερείας τῆς ἀρμοδιότητός των.

Ὁ Ἐπίσκοπος ἐθεωρήθη ὡς πνευματικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ (ἀρθρ. 8), περιορίσθησαν δὲ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν κυρίως ἐκκλησιαστικῶν υποθέσεων. Ἡ δικαιοδοσία του εἶνε καθαρῶς πνευματικὴ καὶ περιστρέφεται εἰς τὴν κατὰ τοὺς Κανόνας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῆς ἀκριβῆ τήρησιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων ὑπὸ τῶν ὑπὸ τὴν ποιμαντορίαν του κλη-

μοτικῆ περιουσία (πρβ. καὶ Ἐγκ. 5 Ἰουλίου 1857 Ὑπουργείου καὶ Ἐγκ. Συνόδου 28 Αὐγούστου 1857) τὰ κατὰ τόπους ἀγαθοεργὰ καταστήματα, ἐν οἷς καὶ τὰς ἐνοριακάς ἐκκλησίας, ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῶν Δημοτῶν (ἀρθρ. 20), ἡ δὲ διοίκησις αὐτῶν γίνεται διὰ Συμβουλίων ἐκκλησιαστικῶν (ἐπιτροπειῶν) συγκειμένων ἐκ τοῦ Δημάρχου, τοῦ ἀρμοδίου Ἐφημερίου καὶ 2-4 δημοτῶν διοριζομένων ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἀρθρ. 114). Ἐν ἀνάγκῃ, καθ' ἣν ἡ περιουσία ἀπαιτεῖ διορισμὸν ἰδιαιτέρου οἰκονόμου (διαχειριστοῦ), ἐκλέγεται οὗτος ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου (ἀρθρ. 115 καὶ 50 § 12). Πρβ. καὶ Ἐγκ. 27 Μαρτίου 1857. Περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐκκλησιῶν ἴδ. ἀρθρ. 4. 5 καὶ 6.

¹ Ἐλήφθη δὲ φροντὶς νὰ κρατῶνται ἐν τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ καὶ ἰδιαίτερα καὶ διακεκριμένα βιβλία τοῦ ταμείου τούτου.

² Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ διάκρισις, ἥτις γίνεται ἐν ἀρθρ. 18 τῶν ἱερῶν πραγμάτων, ἡ δὲ διάκρισις αὐτῶν δὲν ἀπώλεσεν τέλος τοιοῦτοτρόπως ἐν Ἑλλάδι τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὡς ὁ Καλλιγᾶς φρονεῖ ἐν τόμῳ II § 13 καὶ 14.

ρικῶν, ὅτινες διὰ τὴν διαγωγὴν των ὑπόκεινται καὶ εἰς ἐκκλησιαστικὰς ποινὰς (ἄρθρ. 8. 9 καὶ 13)¹. Διὰ τοῦ Διατάγματος τούτου ὠρίσθη ἐπίσης καὶ μισθοδοσία αὐτοῦ² καταργηθέντων τῶν μέχρι τότε κατὰ παράδοσιν καὶ κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον λαμβανομένων δικαιωμάτων, ἧτοι τῶν ἐμβατικίων, τῶν φιλοτίμων καὶ ἄλλων ἀποδοχῶν³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

§ 84. Ἐκλιπούσης τῆς ἀνάγκης ἀπογραφῆς καὶ μεταβληθέντος τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διαχειρίσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, οἱ ἐπίσκοποι δὲν ὑποβάλλονται εἰς ἐξαιρετικούς περιορισμούς ἐν τῷ κληρονομικῷ δικαίῳ.

§ 85. Νομολογία δικαστηρίων.

§ 84. Τῶν ἀνωτέρω πάντων τεθέντων ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐκείνη τῆς πρὸ τῆς ἀναβιβάσεως εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἀπογραφῆς τῆς ἰδιαίτερας τοῦ ἐπισκόπου περιουσίας, ἵνα γίνηται διάκρισις τῶν Κυριακῶν καὶ τῆς περιουσίας ταύτης, δὲν ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ¹, τόσῳ μᾶλλον καθόσον ὁ ἐκ τῆς ἀναμίξεως τῶν περιουσιῶν κίνδυνος, ὃν τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ἠθέλησε ν' ἀποσοβήσῃ, ἐξέλιπε διὰ τῆς θέσεως, ἣν ἔδωκεν τῷ ἐπισκόπῳ ὁ Ἑλλήν νομοθέτης. Οὗτος δὲν ἔχει τὴν ἀπεριόριστον ἐκείνην καὶ ἀνεξέλεγκτον διαχείρισιν καὶ διάθεσιν τῶν καρπῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, διὰ τοῦτο καὶ ὁ νόμος τῆς 9 Ἰουλίου 1852 δὲν ποιεῖται μνεῖαν περὶ τῆς ἀνάγκης, ἵνα φανερὰ ὦσι τὰ ἴδια τοῦ ἐπισκόπου πράγματα, ἀπαιτήσας κυρίως πρὶν ἢ ἀναλάβῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν τὰ ὑψηλὰ κατήχοντα νὰ διαβεβαιώσῃ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως. Οὐ μόνον δὲ διότι κατ' ἔθιμον δὲν ἐτηρήθησαν αἱ διατάξεις τῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν γενικῶς τῆς περιουσίας τῶν ἐπισκόπων ἄνευ διακρίσεως ἂν αὕτη ἀπεκτῆθη πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ μετ' αὐτὴν καὶ πόθεν, ἀλλ' ἰδίως καὶ λόγῳ τῆς μεταβολῆς τοῦ συστήματος καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς διοικήσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἐν Ἑλλάδι, οὔτε

¹ Ἐν τῇ εὐαγγελικῇ ἐκκλησίᾳ οἱ περιορισμοὶ τῶν διαθηκῶν ἐξέλιπον πρὸς Friedberg αὐτόθι § 179 Walter § 256.

¹ Ὁ ἐπίσκοπος δικάζει τὰ παραπτώματα τῶν κληρικῶν συνεδριάζων μετὰ 4 ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐπισκοπῆς (ἄρθρ. 8). Ἐν ἀπουσίᾳ ἢ κωλύματι τοῦ ἐπισκόπου ἀναπληροῖ αὐτὸν ὁ Σκευοφύλαξ καὶ ὁ Σακελλίων, ὁ Ὑπομνηματογράφος ἢ ὁ Ἱερομνήμων (πρὸς. Διάτ. 24 Ἀπριλίου 1856). Ἡ ἀπόφασις ἢ ἐπισκοπικὴ ὑπόκειται εἰς ἔφεσιν ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (πρὸς. καὶ Δ. 25 Αὐγούστου 1869 ἐν Συλλ. Δαμασκηνοῦ Χριστοπούλου σ. 34).

² Μητροπολίτου δραχμαὶ 6,000 ἑτησίως, Ἀρχιεπισκόπου 5,000 καὶ Ἐπισκόπου 4,000 (πρὸς. καὶ Ἐγκ. Συνόδου 11 Ἰουλίου 1853 § η ἐν Συλλ. Χριστοπ. σελ. 165 καὶ Ἐγκ. Σεπτεμβρίου 1854 § 12. 13. Συλλ. Χριστοπ. 178). Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ἔγγραφο ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1830 ἤρξατο ἢ περὶ μισθοδοσίας τῶν Ἐπισκόπων συζήτησις.

« Πρὸς τὴν Σ. Γραμματεῖαν τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας.

« Πόσον πληρεστέρα ἤθελεν ἦσθαι ἡ εὐχαρίστησις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἂν ἐπιταττόμενοι παρὰ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως εἰς ἐκτέλεσιν δημοφελῶν καὶ ἱερῶν πραγμάτων δὲν ἔχωμεν χρεῖαν μισθοῦ! ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Ἄς εὐδοκῆσῃ λοιπὸν ἡ Πατρικὴ Κηδεμονία τῆς Σ. Κυβερνήσεως, νὰ ἐπιχορηγηθῶσι καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡμῖν διὰ τοῦ Σ. Ὑπουργείου τούτου.

« Τῇ 5' Ἰανουαρίου 1830 ἐν Αἰγίνῃ.

« Ὁ Αἰγίνης ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ, ὁ Ταλαντίου ΝΕΟΦΥΤΟΣ, ὁ Ῥεθυμν. ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ, ὁ Κυλίνης ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ».

³ Ἄντ' αὐτῶν ὠρίσθησαν τὰ ἐξῆς δικαιώματα: διὰ πᾶσαν ἄδειαν γάμου δραχμαὶ 3, δι' ἕκαστον διαζύγιον δραχ. 3, δι' ἕκδοσιν ἐπιτιμίου δραχ. 3. Καὶ ἐν Τουρκίᾳ εἶνε ἡδη ὠρισμένη ἢ ἐπιχορηγήσις τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων (ὄρ. Κανονισμούς). Πρὸς. περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν κληρικῶν Νεαρὰν Ἰσακ. Κομνηνοῦ I (Zach. coll. IV) καὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ N. 27 (Zach. coll. IV).

ἀπογραφῆς εἶνε ἀνάγκη, οὔτε περιορισμός τις περὶ τὴν διατύπωσιν τῆς τελευταίας θελήσεως τῶν ἐπισκόπων ὑπάρχει¹.

§ 85. Ἡ νομολογία τῶν ἐλληνικῶν δικαστηρίων ἐξ ἀντιθέτων ὁρμωμένη σκέψεων καὶ μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄφει τὴν μεταβολὴν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος², ἄλλας ἀρχὰς ἐφήρμοσεν ἐν τῇ πράξει καὶ περιέπεσεν εἰς πλάνας ὡς πρὸς τὸ σήμερον κρατοῦν δίκαιον, κατὰ τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρω § 84 εἰρημένα. Ὁ Ἄρειος Πάγος δὴλα δὴ διὰ τῆς ὑπ' ἀρθ. 15 (1858) ἀποφάσεώς του ἀπεφήνατο ὅτι «κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους, ὅσα πράγματα εἰς τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν οἰωδῆποτε τρόπῳ περιέλθουν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς νὰ μεταφέρωσιν οἰωδῆποτε τρόπῳ εἰς ἄλλα οἰαδῆποτε πρόσωπα· εἰς μόνον εὐσεβεῖς αἰτίας δαπακᾶν ἐκ τούτων δέδοται αὐτοῖς ἄδεια, καὶ εἴ τι ἐκ τῶν τοι-

¹ Διὰ ταῦτα ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νεόφυτος, ὁ καὶ πρόεδρος τῆς Συνόδου, διὰ τῆς ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου 1861 διαθήκης του διατίθησι καὶ κληροδοτεῖ χρηματικὴν καὶ κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν ὡς ἀπόλυτος ἰδιοκτῆτης εἰς διάφορα πρόσωπα. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος Θήρας Ζαχαρίας Μαθᾶς, γραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου, συνέταξεν ἰδιόχειρον διαθήκην δημοσιευθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1877 καὶ ἐν αὐτῇ φέρονται τὸ ἑξῆς. «Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν συγγενῶν μου ἴσως νομίζουσιν, ὅτι ἐκ τῆς θέσεώς μου καὶ τοῦ βαθμοῦ μου ἔχω περιουσίαν, διὰ τοῦτο δηλῶ εὐσυνειδήτως ἐν τῇ παρούσῃ διαθήκῃ μου, ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην ἔχω περιουσίαν, εἰμὶ μόνον τὴν ἐν τῷ κ' ἄρθρῳ τῆς παρούσης μου σημειουμένην, διότι ὅσα εἶχον χρήματα ἢ πράγματα ἢ κτήματα τὰ διέθεσα ὅλα πρὸ πολλοῦ οἰκείᾳ θελήσει καὶ ἐν διαφόροις καιροῖς». Κατωτέρω δὲ ἐπιπροστίθεται ὁ διαθέτης, «ὥστε οὕτω καταφαίνεται ὅτι ὅσων εἶχον ἀποκτήσει περιουσίαν ἐν ὄλῳ τῷ βίῳ μου, εἶχον διαθέσει αὐτὴν κατὰ καιροὺς εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν πέντε ἀδελφῶν μου. . . . καὶ δὴ ταῦτα συναισθανόμενοι βεβαίως οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς μου ἀναμφιβόλως δὲν θέλουσι δυσαρεστηθῆ, ἂν μετὰ τὸν θάνατόν μου δὲν εὕρωσι παρ' ἐμοῦ κληρονομίαν τοιαύτην, ὅποιαν ἴσως περιέμενον νὰ εὕρωσιν». Ἐν ἄρθρῳ η' τῆς διαθήκης σημειοῦται «Μόνην δὲ ἰδιοκτησίαν ἔχω τὴν βιβλιοθήκην μου, τὴν Ἀρχιερατικὴν μου στολὴν, τὰ εὐτελῆ φορέματά μου καὶ ἕνα μικρὸν ἀγρόν, ὃν ἠγόρασα ἀπὸ τῶν Οἰκονόμων Νεόφυτων Βελόνιου, καὶ δραχμὰς 1000 τὰς ὁποίας μόλις ἠδυνήθην νὰ διατηρήσω δι' ἕξοδα τῆς θαρῆς μου, διότι περιοριζόμενος νὰ ζῶ ἀείποτε ἐκ τῆς μισθοδοσίας μου, οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ πλουτήσω οὔτε ἐκ πρὸ τῆς ἀρχιερατικῆς χειροτονίας μου θέσεών μου οὔτε μετὰ τὴν χειροτονίαν μου καὶ ἐγκατάστασίν μου εἰς τὴν Μιανπτωχίην ἀλλὰ Μίαν εὐχάριστον καὶ φιλήσυχον ἐπισκοπὴν μου Θήρας».

² Τῇ αὐτῇ πλάνῃ περιέπεσαν καὶ οἱ ἡμέτεροι νομοδιδάσκαλοι κκ. Καλλιγᾶς καὶ Παπαρηγόπουλος εἰς συζητήσεις ματαίας πρακτικῶς κατατριβόμενοι.

ούτων πραγμάτων μείνη, τοῦτο τῇ δεσποτείᾳ τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν τὴν ἱερωσύνην εἶχον διαφέρει». Τῆς διατάξεως δὲ ταύτης συνδυαζομένης μετὰ τῶν πηγῶν αὐτῆς (Καρχηδ. κ. NB καὶ σχόλ. Ζωναρᾶ Βαλσαμῶνος καὶ Ἀριστηνοῦ) εὕρισκε ὁ Ἄρειος Πάγος ὅτι «οἱ Ἐπίσκοποι οἱ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν πράγματα ὠνησάμενοι δοκοῦσιν ἐκ πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας ταῦτα κτήσασθαι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

§ 86. Κατάστασις μοναχῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπαναστάσεως.

§ 87. Νομοθετικὴ πρόνοια. Διάτ. 28 Ἰουλίου 1858. Ὁδηγία Ὑπουργικαὶ 4 Μαρτίου 1859.

§ 88. Ἀπὸ πότε μεταβαίνει ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὸ Διάτ. 1858. Δόκιμοι. Διάκρισις κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας.

§ 89. Ἀνεφάρμοστοι διατυπώσεις τοῦ Διατ. ὡς πρὸς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν καὶ πλάναι.

§ 90. Ἰκανότης τοῦ μοναχοῦ πρὸς διάθεσιν περιουσίας καὶ διαχειρίσεως. Ἐγκύκλιος 11 Μαΐου 1834, 14 Φεβρουαρίου 1834.

§ 91. Διάτ. 18 Ἰουλίου 1856 Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Διαθήκη πρὸ τῆς ἀποκάρσεως.

§ 92. Περὶ μεταβάσεως ἀπὸ μοναστηρίου εἰς μοναστήριον καὶ συνέπειαι κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον. Διάτ. Ἀντιβασιλείας 25 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου 1833).

§ 93. Τύχη τῆς περιουσίας τῶν μετατιθεμένων μοναχῶν. Διάτ. 15/27 Ἀπριλίου 1836. Διάφορα ζητήματα. Μολδαυικὸς Κώδιξ.

§ 86. Ἡ περὶ τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν μοναχῶν φροντίς ἔπρεπεν ἀναντιρρήτως ν' ἀπασχολήσῃ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ μοναχικὸς βίος τοῦ Ἀνατολικοῦ δόγματος ἐρρυθμίζετο πάντοτε, καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶ-

νος καὶ κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ μοναχοὶ ἠκολούθουν τῇ αὐτῇ τάξει ζῶντες κοινοβιακῶς ἢ ἰδιορρυθμῶς, ὑποκείμενοι ἐμμέσως τοῖς Ἀρχιερεῦσι ἀμέσως δὲ τῷ Ἡγούμενῳ¹. Καὶ τοὶ ὁμοίως ἠκολούθουν τοῖς κανόσιν οἱ μοναχοί, ἐν τούτοις περιεπλανῶντο καὶ διέμενον εἰς τὰς πόλεις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἐπιτροπείας, ἣτις ἐπεφορτίσθη καὶ συνέταξεν ἔκθεσιν κατὰ τὸ 1833 περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου². Τὰ μοναστήρια ἦσαν ἄνευ καλογήρων ἢ μὲ ὀλίγους μόνον, ἄλλα δὲ περιεῖχον ἰδιορρυθμούς τινας μοναχούς, οἵτινες μετὰ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ τόπου ἐνέμοντο τὰ μοναστηριακά κτήματα.

§ 87. Τὰ περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν καὶ τῆς βελτιώσεως τῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων ἠθέλησε πρὸ πάντων νὰ τακτοποιήσῃ τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858 ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Χ. Χριστοπούλου³, ὅστις καὶ διὰ τῶν ἀπὸ 4 Μαρτίου 1859 ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ ὁμαλωτέραν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων νόμων. Κατὰ πόσον ἐπέτυχε θέλομεν ἴδῃ ἐξετάζοντες τὸ Διάταγμα τοῦτο.

Ἐν ἄρθρ. ΙΖ' ἀντιγράφει αὐτολεξεῖ τὸν 6 κανόνα τῆς πρωτοδευτέρας Συνόδου⁴. Ὁ θέλων νὰ μονάσῃ ὀφείλει νὰ παρου-

¹ Πρὸς Ἐκθεσιν 7/19 Ἰουνίου 1833 ἐν Ναυπλίῳ ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου (τοῦ καὶ συντάκτου) Κ. Σχινᾶ καὶ Σκαρλ. Βυζαντίου. (ἐν Σωζομένοις ἐκκλ. συγγράμμασιν Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων τόμ. II σελ. 125 καὶ ἐπ.). Οἱ μοναχοὶ διηροῦντο πάντοτε καὶ κατὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ρασοφόρους σταυροφόρους καὶ μεγαλοσχίμους· οἱ τελευταῖοι ὄφειλον νὰ μένωσιν ἀπρόσιτοι εἰς τὰς σκηνὰς των. Ἐκαστος μοναχὸς υἱοθετεῖται πνευματικῶς παρ' ἐνός γέροντος, τὸν ὅποιον ἔχει διδάσκαλον καὶ μυσταγωγόν καὶ τοῦ ὁποίου λέγεται ὑποτακτικὸς (πρὸς Ἐκθεσιν αὐτόθι).

² Ὅρα Ἐκθεσιν αὐτόθι καὶ Εἰσαγωγὴν. Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 πρὸς καὶ Νεοφύτου Δούκα «Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας» (26 Ἀπριλίου 1814 ἐν Βιέννῃ 1815), καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰς Καλόγηρον ἥτοι ἐπιστολὴν πρὸς Μοναχούς προτρεπτικὴν εἰς φιλολογίαν (ἐν Βιέννῃ 1815).

³ Ἐφημ. Κυβερν. 1858 φύλλ. 42. (Πρὸς καὶ Ἐκκλῆσ. Πέτρου Ι. Κλαδᾶ I σ. 223).

⁴ Αἱ ὑπουργικαὶ ὁδηγαὶ συνδυάζουσι τὸν κανόνα τοῦτον πρὸς τὰς σχετικὰς διατά-

σίᾳ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς μονῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπογραφῆν ἢ σημείωσιν τῆς κινήτου καὶ ἀκινήτου περιουσίας, ἣν προτίθεται νὰ συνεισενέγκῃ. Ἡ ἀπογραφή κατατίθεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Μοναστηρίου. Τὸ ἔγγραφον τῆς ἀπογραφῆς δέον νὰ εἶνε συμβολαιογραφικὸν κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθ. 42 τοῦ περὶ χαρτοσήμου Νόμου τῆς 14 Αὐγούστου 1836, ὡς ἔγγραφον δωρήσεως (προσφορᾶς) μεταξύ ζώντων· ἰδίως δὲ ὅταν ἢ προσκομιζομένη περιουσία περιλαμβάνῃ ἀκινήτους κτήσεις, κατὰ τὰς ὑπουργικὰς ὁδηγίας¹.

Ἄλλ' ἀπὸ πότε μεταβαίνει ἡ κυριότης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον;

Τὸ ζήτημα τοῦτο ὡς λίαν πρακτικὸν ἠθέλησεν ὁ συντάκτης τοῦ διατάγματος νὰ συμβιβάσῃ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου καὶ τῶν νεωτέρων ἐν Ἑλλάδι νόμων καὶ νὰ καταστήσῃ εὐκόλον τὴν λύσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς θέλομεν παρατηρήσῃ, ὑπερέβη τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων του καὶ κατέστησεν ἐν πολλοῖς δυσχερῆ τὴν θέσιν τοῦ θέλοντος νὰ ἐφαρμόσῃ ἀκριβῶς τοὺς ἰσχύοντας νόμους.

Κατὰ τὸ ἄρθρ. ΙΖ' ἡ κατάθεσις τῆς ἀπογραφῆς εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς μονῆς καὶ ἡ εἰσκόμισις τῆς περιουσίας δὲν μεταβιβάζει τὴν κυριότητα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως νὰ παρέλθῃ ὁ ὑπὸ τῶν Κανόνων ὀριζόμενος χρόνος δοκιμασίας² καὶ δεύτερον

ξίς τοῦ Βυζαντιακοῦ δικαίου. Ἄρμεν. (E 4. 2 καὶ 4) Νεαρ. 5 κεφ. ε. (ἴδ. Μάμουκα Μοναστηριακὰ σελ. νγ').

¹ Μάμουκα αὐτόθι νδ' παρ' ἧ ἴδε καὶ τὰς ὑπουργικὰς ὁδηγίας.

² Ὅρα Εἰσαγωγὴν πρὸς καὶ Μάμουκα αὐτόθι σελ. γα'. Καὶ ὁ Ἑλλην Νομοθέτης καθιέρωσε τριετὴ δοκιμασίαν, μεθ' ἣν δύναται νὰ γένηται τις μοναχός. Ἀπαιτοῦντος δὲ ρητῶς τοῦ Δ. τὴν δοκιμασίαν στηριζομένην εἰς κειμένους νόμους (Νεαρ. 5 κεφ. 5), ἢ ἄνευ δοκιμασίας κουρὰ δὲν εἶνε νόμιμος, ἀλλ' ἀκυρωτέα. (πρὸς καὶ André αὐτόθι σελ. 128 τόμ. I, ὅστις θεωρεῖ τότε τὸν μοναχὸν ἀποβλητέον ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν).

Μετὰ τὴν δοκιμασίαν ὁ δόκιμος δὲν κείρεται, ἐὰν δὲν ἐγκρίνῃ τὴν κουρὰν ὁ Ἐπίσκοπος, εἰς ὃν ὁ Ἡγούμενος ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν πνευματικὸν τοῦ δοκίμου καὶ τὸν Γέροντα αὐτοῦ ἐπιδίδωσιν ἔγγραφον μαρτυρίαν περὶ τῆς σταθερᾶς καὶ ἐπιμόνου τοῦ δοκιμασθέντος ἐπιθυμίας διὰ τὸν μονάδα βίον. Τὴν μαρτυρίαν ταύτην λαβὼν ὁ Ἐπίσκοπος ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Μονῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Πνευματικοῦ Γέρον-

νά γένηται δεκτός εις τὴν χορείαν τῶν μοναχῶν ὁ δόκιμος, δη-
λα δὴ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, καὶ τότε ἡ ἀπογραφεῖσα περιουσία
σημειοῦται ἀπαραλλάκτως καὶ ἐγγράφεται ἐν τῷ Κτηματολο-
γίῳ¹ τῆς Μονῆς. Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῆς περιουσίας ὑπάρχωσιν
ἀκίνητα κτήματα, ἀπαιτεῖται καὶ ἐγγραφή εἰς τὰ βιβλία τῆς
μεταγραφῆς κατὰ τὸν Νόμον τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1856 «καὶ
ἀπ' ἐντεῦθεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου».

Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι ἡ περιουσία τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ
μοναστήριον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμασίας δὲν ἀνήκει
τῷ μοναστηρίῳ καὶ ὁ δόκιμος ἔχει τὴν πλήρη διαχείρισιν καὶ
νομὴν αὐτῆς ὡς ἀπόλυτος κύριος δυνάμενος νὰ διαθέτῃ αὐτὴν
καὶ διὰ διαθήκης ἢ δωρεᾶς². οἱ δὲ δανεισταὶ αὐτοῦ δύνανται

τος τοῦ δοκιμασθέντος, εὐλογήσας τοῦτον ἐκδίδει τὸ ἐγγραφοῦν τῆς ἀδείας διὰ τὴν κου-
ράν. Ἐὰν τὸ Μοναστήριον ἀπέχη πολὺ τῆς ἑδρας τοῦ Ἐπισκόπου, τότε πέμπεται ἡ
περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγγραφὸς μαρτυρία πρὸς αὐτὸν (πρβ. καὶ Ὑπουργ. ὁδηγίας 4 Μαρτίου
1859 ἄρθ. 14 Μάμ. σελ. ν'. να'. νβ'. ἐν Συλλ. Χριστοπ. σ. 380· περὶ δὲ τῆς τελετῆς
τῆς κουρᾶς ἴδ. Εὐχολόγιον).

Κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι δίκαιον ἀπαιτεῖται, ἵνα ἢ ἔγκυρος ἢ κουρὰ νὰ εἶνε ὁ κειρόμε-
νος πολίτης Ἕλληνας (Νόμ. Σ'. 9 Ἰουλίου 1852 ἄρθ. 11 § 3) καὶ νὰ ὤμοσε τὸν ὄρκον
τοῦ πολίτου Ἑλληνος. Ὁ δὲ δόκιμος πρέπει νὰ ἔχη συμπεπληρωμένην νόμιμον ἡλι-
κίαν (21 ἔτος), ὥστε ἡ κουρὰ πρὸ τοῦ 25 ἔτους δὲν εἶνε δυνατὴ. Ἡ ἐν ἀνηλικιότητι
κατ'ἀκολουθίαν ἀπόκαρσις εἶνε ἄκυρος κατὰ τὸ Διάταγμα, ἀλλ' ἀπέναντι τῆς Νεαρᾶς β
τοῦ Λέοντος ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ἡ ἀκυρότης τοῦ σχήματος ἐφαρμόζεται, ὅταν τις ἀναλάβῃ
αὐτὸ καὶ πρὸ τοῦ 25 ἔτους. Ἐὰν ὑπῆρξε βία καὶ ἀπειλή; ὄρα J. André τόμ. I.

Τὸ στοιχεῖον ὅμως τοῦ πολίτου Ἑλληνος καὶ τῆς ὀρκοδοσίας τοῦ Ἑλληνος πολίτου
ἀπαιτεῖται ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος κατὰ τὸν Νόμον Σ'. τῆς 10 Ἰουλίου 1852. Περὶ τῶν
ἐν Ρωσίᾳ κρατούντων καὶ τὴν αὐτόθι κατάστασιν τῶν μοναστηρίων πρβ. Silberngl
αὐτόθι § 48 49 σελ. 125 - 126. καὶ King αὐτόθι σελ. 422 427.

¹ Πρβ. ἄρθρ. Ζ' παρὰ Μάμουκα σελ. 5 καὶ 16'. Κατὰ τὸ ἄρθρ. τοῦτο τὰ Μοναστήρια
ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι Κτηματολόγιον (Ἐκκλησιαστικὴν Μάτρια, βρέβιον· καν. Α). Ἡ
ὑποχρέωσις τοῦ κρατεῖν Κτηματολόγιον στηρίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ Διατάγματος τῆς 21
Ἰουλίου 1836 ἐπομένως τὸ Διάταγμα τοῦ 1858 ἔχει ἰσχὺν νόμου ὡς πρὸς τοῦτο ὡς
κανονιστικόν. Τὸ κτηματολόγιον κρατεῖται εἰς τριπλοῦν ἡριθμημένον κατὰ σελῖδα καὶ
μονογραφεῖται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἢ ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο ἐπι-
φορτιζομένου ὑπαλλήλου· τὸ ἐν τῶν τριῶν ὁμοίων κτηματολογίων τηρεῖται παρὰ τῆ
μονῆ (ἄρθ. 4 Διατάγματος τῆς 12 Φεβρουαρίου 1857), τὸ ἕτερον παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ
καὶ τὸ τρίτον παρὰ τῆ ἐπισκοπῇ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὁποίας κεῖται ἡ μονή.

² Τοῦτο εἶνε σύμφωνον καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Κανονικοῦ καὶ Βυζαντιακοῦ δικαίου
(ὄρα ἀνωτέρω σελ. 127). Διὰ τοῦτο δὲ οἱ δόκιμοι δὲν υποβάλλονται κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι

νὰ στραφῶσιν κατ' αὐτοῦ ἀτομικῶς κατ' εὐθείαν πρὸς ἐξόφλη-
σιν τῶν χρεῶν του.

Κατὰ τὴν σαφῆ δ' ἔννοιαν τοῦ Διατάγματος, ὅπως ἀποκτή-
σῃ ἡ μονὴ τὴν κυριότητα τῶν δι' ἀπογραφῆς συμβολαιογραφι-
κῆς εἰσκομιζομένων πραγμάτων τοῦ μονάσαντος, ἀπαιτεῖται:

1) Ἐπὶ κινήτων καὶ ἐπὶ ἀκινήτων ἡ παραδοχὴ τοῦ δοκίμου
καὶ κατάταξις αὐτοῦ ἐν τοῖς μοναχοῖς, ἀπὸ τῆς νομίμου δη-
λονότι κουρᾶς.

2) Ἐπὶ κινήτων ἀπαιτεῖται ἡ ἐγγραφή αὐτῶν εἰς τὸ Κτη-
ματολόγιον τῆς μονῆς.

3) Ἐπὶ ἀκινήτων ἐκτὸς τῆς εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγρα-
φῆς καὶ ἡ κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον μεταγραφὴ¹.

§ 89. Ὁ πρῶτος ὅρος δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶνε ἀπα-
ραίτητος καὶ ὀρθῶς τὸ Διάταγμα καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι
ἐθεώρησαν ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποκάρσεως προσκυροῦται ἡ περιουσία

δίκαιον εἰς τοὺς εἰδικούς περιορισμούς τῶν μοναχῶν, ἀλλ' ἔχουσιν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν
ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν των, δὲν γράφονται δὲ εἰς τὸ Μοναχολόγιον, ἀλλ' ὑπάρχει δι'
αὐτοὺς ἰδιαιτέρον βιβλίον (Ὑπουργ. ὁδηγίαι ἄρθ. Ζ').

Οἱ δόκιμοι ἀποθνήσκοντες ἄρα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δοκιμασίας ἀδιστακτικῶς φρο-
νοῦμεν ὅτι μὴ ὀρίζοντός τι τοῦ νόμου, δὲν κληρονομοῦνται ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου,
ἀλλ' ἰνοίγεται ἡ κοινὴ κληρονομικὴ διαδοχὴ.

Ἄλλως παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ὁ Bouix ἐν σελ. 530 τόμ. II αὐτόθι ποιεῖται τὴν ἐξῆς
διάκρισιν, ἐὰν τὸ μοναστήριον ἔχη τὴν ἰκανότητα κτᾶσθαι περιουσίαν (si sit capax
bonorum), κληρονομεῖ τὸν δόκιμον, ἐὰν δὲ τοῦναντίον sit incapax, κληρονομοῦσιν
οἱ ἐξ ἀδιαθέτου συγγενεῖς. Λίαν ὀρθῶς ὅμως ἡ τοιαύτη θεωρία, καὶ ἰδίως ἡ παρὰ τινων
(Marburg. cons. vol. I. 25 n. 143) διδαχθεῖσα γνώμη ὅτι κληρονομεῖ τὸ μοναστήριον
λόγῳ τεκμηρίου, διότι δῆθεν ὁ δόκιμος «sua bona potius monasterio, quam haeredi-
bus ab intestato, relinquere voluisse praesumantur» ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Böhmer
(τόμ. II. lib. III. tit. XXVII § 18) καὶ ὠνομάσθη κενὴ καὶ ματαία (inanis), διότι
ὁ νόμος δὲν κωλύει τοὺς συγγενεῖς ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν δοκίμων καὶ δὲν ἀρκεῖ
πρὸς ἀποκλεισμόν αὐτῶν μόνη praesumpta voluntas ἀλλὰ legitime et evidenter
declarata (πρβ. καὶ καρδιναλ. Luca tractat. de regular. I n. 148).

¹ «Ἡ ἀπογραφὴ κατατίθεται ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Μοναστηρίου, καὶ μετὰ τὴν παρέ-
λευσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Κανόνων ὀριζομένου χρόνου τῆς δοκιμασίας καὶ τὴν παραδοχὴν
τοῦ δοκίμου εἰς τὴν χορείαν τῶν μοναχῶν, μεταγράφεται εἰς τὰ βιβλία τῆς μεταγραφῆς
καὶ σημειοῦται ἀπαραλλάκτως εἰς τὸ κτηματολόγιον τοῦ Μοναστηρίου, καὶ ἀπ' ἐντεῦ-
θεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου» (ἄρθ. ΙΖ).

τοῦ μοναχοῦ τῷ Μοναστηρίῳ¹. Ἄλλ' οἱ ἕτεροι δύο ὄροι ἀμφιβάλλομεν ἂν δύνωνται νὰ ἔχωσιν ἔννομον ἐφαρμογήν, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐφαρμογήν καὶ ἰσχύν, διότι ἀντιστρατεύονται πρὸς τοὺς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς κειμένους νόμους², οὓς δὲν εἶχε δικαίωμα τὸ Ὑπουργεῖον διὰ διατάγματος μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Συντάγματος ν' ἀνατρέψῃ. Τὸ Διάταγμα ἐν ἄλλαις λέξεσι τῆς 28 Ἰουλίου 1858 καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 δὲν ἰσχύουσι κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα, δι' ὧν μεταρρυθμίζονται διατάξεις τοῦ ἐν ἰσχύϊ ἀστικοῦ καὶ κανονικοῦ δικαίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων διατάξεων ἀναντιρρήτως ἐστὶ καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως τῆς κυριότητος.

Τὸ Διάταγμα καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐξέλαβον τὴν μεταβίβασιν τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ μοναχοῦ εἰς τὸ μοναστήριον ὡς κοινήν πράξιν δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων, καὶ ὁ συντάκτης αὐτῶν εὐρεθεὶς ἀπέναντι τοῦ νεωτέρου νόμου περὶ μεταγραφῆς ἐδέξατο ὡς ἀπόλυτον ἀνάγκην τὴν ἐφαρμογήν τῆς μεταγραφῆς καὶ τὴν σύνταξιν συμβολαιογραφικῆς πράξεως, ἄνευ τῶν ὁποίων ἐθεώρησε καὶ ἐκήρυξεν ἀδύνατον τὴν μεταβίβασιν κυριότητος³. Ἄλλ' ἐὰν ἐπιστημονικώτερον ἐξετασθῶσι τὰ πράγματα, οὔτε μεταγραφή ἀπαιτεῖται, οὔτε ἄλλη τις ἐπίσημος συμβολαιογραφικὴ ἐνέργεια, ἀφ' οὗ τῷ μοναστηρίῳ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, προσκυροῦται ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ κλητή καὶ ἀκίνητος *ipso ingressu, vi voti*.

¹ Ἡ ἀπόκαρσις δ' ἐννοεῖται πρέπει νὰ ἐτελέσθῃ κατὰ τοὺς νομίμους τύπους καὶ ἐγκύρως. Τὸ ἄκυρον οὐδὲν ἔχει νόμιμον ἀποτέλεσμα.

² Οὓς μάλιστα ἐπαγγέλλονται ὅτι ἐφαρμόζουσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι.

³ Σημειωτέον ὅτι αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι (Μάμ. σελ. νδ) φαίνονται ὅτι ποιοῦνται διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἐγγράφου τῆς ἀπογραφῆς, τὸ ὁποῖον προσάγει ὁ μονάσων καὶ κατατίθεται εἰς τὰ ἀρχεῖα, καὶ τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου, ὅπερ συντάσσεται κατὰ τοὺς ὁρίσμούς τοῦ ἄρθ. 42. Χαρτ. Ν. (1836) καὶ καταχωρίζεται εἰς τὸ Κτηματολόγιον, καὶ ἐὰν πρόκηται περὶ ἀκινήτων, μεταγράφεται. Τοιαύτη ὅμως διάκρισις δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ Βασιλ. Διατάγματος 1858, ὅπερ ὀρίζει ὡς μεταγραφτέαν καὶ καταχωριστέαν πρᾶξιν τὸ ἐγγραφοῦ τῆς ἀπογραφῆς. Τὰ ἄτοπα ταῦτα γεννῶνται ἔνεκα τῆς πεπλανημένης ἰδέας ὅτι τυγχάνουσιν ἐφαρμοστέαι αἱ περὶ μεταγραφῆς ἀρχαί.

Ἐπιθέσωμεν ὅτι μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν καὶ πρὶν ἢ μεταγραφῆ ἢ συμβολαιογραφικῆς πράξεως, ἣν ἀπαιτεῖ τὸ Διάταγμα τοῦ 1858, ὁ μοναχὸς πωλεῖ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του καὶ ὁ ἀγοραστὴς μεταγράφει πρὸ τῆς μονῆς ἐφαρμόζοντας τὰς ἀρχὰς τοῦ Διατάγματος ἢ μονῆ δὲν ἀποκτᾷ τὴν κυριότητα, ἀφ' οὗ ἀπαιτεῖται ὡς ἀναγκαῖον στοιχεῖον ἡ μεταγραφή.

Λάβωμεν ὁμῶς ἀντιθέτως τὸ ζήτημα. Ὁ μοναχὸς διὰ συμβολαιογραφικῆς πράξεως ἢ ἀπογραφῆς μετεβίβασεν ὀλόκληρον τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του εἰς τὸ μοναστήριον. Ἀναγκαῖα συνέπεια θὰ εἶνε κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ Νόμου περὶ μεταγραφῆς, ὅτι ἡ κυριότης μεταβιβάζεται ὀλόκληρος τῷ μοναστηρίῳ, εἶδομεν ὁμῶς ὅτι κατὰ τὴν Νεαρὰν 5, ἐὰν ὁ μοναχὸς ἔχη τέκνα καὶ δὲν εἶχε παραχωρήσῃ τι ἐξ αὐτῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως, δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Νεαρὰν 123 κεφ. 38, ἀλλὰ πῶς δύναται « καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελθεῖν παῖδας », ἀφ' οὗ διὰ τῆς μεταγραφῆς ἀποξενοῦται τῆς κυριότητος;

Καὶ ἕτερον ζήτημα ἀνατρέπον ἄρδην τὰς νομοθετικὰς ἀρχὰς τοῦ Διατάγματος εἶνε τὸ ἐξῆς: Ἐὰν ὁ μοναχὸς δὲν μεταβίβασῃ διὰ συμβολαίου ἢ ἀπογραφῆς τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ἢ ἀρνηθῇ τὴν μεταβίβασιν ὡς τὸ Διάταγμα ἀπαιτεῖ, εἰς τίνα θέλει ἀνήκει ἡ περιουσία αὐτῆ, ἀφ' οὗ ἀπὸ τῆς εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφῆς συμβολαιογραφικῆς πράξεως καὶ τῆς μεταγραφῆς « ἀπ' ἐντεῦθεν καθίσταται ἰδιοκτησία αὐτοῦ τοῦ Μοναστηρίου; » Ἐφαρμοζομένων τῶν ἀρχῶν τῆς Μεταγραφῆς θέλομεν εὐρεθῆ ἀπέναντι σχολαζούσης περιουσίας¹, διότι

¹ Καὶ ἡ παράστασις τοῦ Μοναστηρίου ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ μοναχοῦ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων κτημάτων του, π. χ. ἐπὶ διεκδικητικῇ ἀγωγῇ, ἐὰν ἀπητέτο μεταγραφή ἢ συμβόλαιον ὅπως ἀποκτήσῃ τὸ Μοναστήριον τὸ δικαίωμα τῆς παραστάσεως, ὅπερ ἀνόητον μετὰ τὴν Νεαρὰν 5 καὶ τοὺς κανόνας τῶν Συνόδων.

καὶ ὁ μοναχὸς ἀποξενούται τῆς κυριότητος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Νεαράν ὅ ἡ μονὴ δύναται νὰ προβῆ εἰς διεκδίκησιν αὐτῆς, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθόν.

Πῶς ὁμοῦς δύναται νὰ συμβιβασθῶσιν αἱ περὶ συμβολαιογραφικῶν διατυπώσεων καὶ μεταγραφῆς ἀπαιτήσεις τοῦ Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν πρὸς τὴν Νεαράν ὅ τοῦ Λέοντος; Κατὰ τὴν Νεαράν ταύτην, ὅταν ὁ μοναχὸς κατὰ τὸν καιρὸν « ὅτε τὸν μοναστήν εἴλετο βίον » δὲν ἀφιέρωσέ τι τῇ μονῇ, τὸ τρίτον μέρος τῆς μετὰ τὴν εἰσοδὸν του κτηθείσης περιουσίας ἀνήκει αὐτῇ. Ἄρα γε ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προκειμένου περὶ ἀκινήτων διατί δὲν ἀπαιτεῖται μεταγραφή, ἀφ' οὗ μόνον δι' αὐτῆς μεταβιβάζεται κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ Διατάγματος ἡ κυριότης;

Ἡ ἰσχύουσιν ἢ δὲν ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις τῶν Αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν· ἐὰν ἰσχύουσιν, ὡς αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ προοιμίου τῶν ἐπαγγέλλονται¹, ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ περὶ μεταγραφῆς νόμος ἢ ἄλλος τις νόμος κατ' οὐδὲν μετέβαλε τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῶν μοναχῶν εἰς τὴν Μονήν, οὔτε ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῆς ἀποκάρσεως, ἣτις καθιεροῦται ὡς τίτλος ἰδιόρρυθμος κτήσεως ipso jure ἀνευ ἄλλης διατυπώσεως, οὔτε ὑπάρχει ἀνάγκη μεταγραφῆς καὶ ἐγγράφου συμβολαιογραφικοῦ ἢ ἄλλου ἐγγράφου, ὅπως τὸ Μοναστήριον κτήσῃται τὰ πράγματα τοῦ μοναχοῦ, ἅτινα προσκυροῦνται αὐτῷ ἅμα τῇ ἀποκάρσει δυνάμει ἐιδικῶν διατάξεων τοῦ νόμου, καὶ ἡ μονὴ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἀναλαμβάνει πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ μοναχοῦ. Οἱ ὅρισμοί λοιπὸν τοῦ ρηθέντος Διατάγματος καὶ τῶν ὁδηγιῶν δὲν ἰσχύουσι καθ' ὅσον ἀντιβαίνουνται τὰς Νεαραῖς τῶν Αὐτοκρατόρων.

Ἐπίσης καὶ ἡ διατύπωσις, ἣν φαίνεται ὅτι ἀπαιτοῦσιν αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι καὶ τὸ διάταγμα ὡς πρὸς τὴν κινήτην πε-

¹ Πρὸς. καὶ Συλλογὴν Χριστοπούλου σελ. 338 καὶ 340.

ριουσίαν τοῦ μοναχοῦ, δηλαδὴ ἢ εἰς τὸ Κτηματολόγιον ἐγγραφή, δὲν εἶνε οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς μεταβίβασιν τῆς κυριότητος, ὡς δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ἐκ τῶν φράσεων τοῦ ΙΖ ἄρθρου τοῦ Διατάγματος. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι λόγῳ τάξεως ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνὸς διὰ Νεαρᾶς του¹ διέταξε νὰ ἐγγράφωσιν αἱ προσφοραὶ πρὸς τὰ Μοναστήρια ἐν τῷ βρεβίῳ², ἀλλ' οὐδέποτε τοιαύτη ἐγγραφή ἐθεωρήθη κατὰ τὸ βυζαντιακὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον ὡς στοιχεῖον ἀνευ τοῦ ὁποίου τὸ μοναστήριον δὲν ἀποκτᾷ τὴν δεσποτείαν.

Σύμφωνον πρὸς τὰς θεωρίας, ἃς ὑποστηρίζομεν καὶ αἵτινες καθιστῶσιν ὁμαλήν καὶ ἀληθῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ ἀποκρούουσι τὸν κίνδυνον τῆς γεννήσεως τοσοῦτων ζητημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ἔχομεν καὶ τὴν τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 ἐγκύκλιον τῆς Συνόδου, ἐν ἣ (ἄρθ. 6) ἐξ ἀναλογίας τῆς Νεαρᾶς 123 καὶ τῶν τεμαχίων 23 καὶ 24 τίτλου 28 τοῦ ἠϋξημένου Προχείρου ὀρίζεται ὅτι ὁ μοναχὸς « εἰσερχόμενος εἰς τὸ μοναστήριον, πᾶν ὅ,τι φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἢ ἔχει λογίζεται κτῆμα ἀναφαίρετον τοῦ μοναστηρίου, ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένον ». Ἐπίσης κατὰ τὸ Διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834³ « ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον ».

Ἐκτὸς ὁμοῦς τῶν νόμων καὶ ἡ Ἐγκύκλιος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 πρὸς τὸν Νομάρχην Εὐβοίας, ἀνατρέπει τὰς βάσεις τῶν περὶ ἐγγραφῆς καὶ μεταγραφῆς καὶ συμβολαιογραφικῶν πράξεων θεωριῶν τοῦ Διατάγματος 1858 καὶ τῶν Ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τοῦ 1859, ἐφαρμόζουσα τοὺς κανόνας τῶν κειμέ-

¹ ΛΖ Συλλ. Ζαχαρίου πρὸς. καὶ Διάταγμα 4/16 Δεκεμβρίου 1833 ἄρθ. 4 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 84) ἴδ. καὶ Κανὸνα Α'. Συνόδου ΑΒ καὶ Πηδάλιον (σελ. 345).

² Περὶ βρεβίου πρὸς. Ducangii ἐν λέξεσι βρεβίον καὶ μάτριξ, καὶ Βαλσαμῶνα εἰς καν. 33 Καρθαγένης Συνόδου.

³ Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107, πρὸς. καὶ Διάταγμα 14 Φεβρουαρίου 1834. (Μάμ. 109-111) Διάτ. 11 Μαΐου 1834 (Μάμ. 111-112).

νων νόμων, φέρουσα ὅτι «περιουσία . . . . τὴν ὁποίαν ἀποκρύψας (ὁ μοναχὸς) κατὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ εἰσέλευσίν του, δὲν ἐδήλωσεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποκάρσεως του, τοιαύτη λέγομεν περιουσία ἀνήκει ἀδιαφιλονεικῆτως εἰς τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του »¹.

¹ Ἡ ἐφαρμογὴ τοιαύτης ἐγκυκλίου προϋποτίθεται τὴν μὴ ἀνάγκην μεταγραφῆς ἢ ἐγγραφῆς ἢ ἄλλης ἐνεργείας πλὴν τῆς ἐν τοῖς μοναχοῖς νομίμου κατατάξεως. Σημειωτέον ὅμως ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς. Ἀποκρούοντες τὴν ἰσχὺν τοῦ Διατάγματος 1858, ὡς μὴ ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἄτε ἐκδοθέντος μετὰ τὸ Σύνταγμα, καὶ καθιερούντος ἀρχὰς ἀντιστρατευομένης πρὸς τὸ ἐν ἰσχύϊ ἀστικὸν καὶ Ἐκκλησι. δίκαιον, δηλονότι περὶ τοῦ τρόπου τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν εἰς τὸ μοναστήριον διὰ μεταρρυθμίσεως τῶν ἰσχυόντων νόμων, τούναντιον θεωροῦμεν αὐτὸ κρατοῦν κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ μέρη, δι' ὧν κανονίζει τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τῶν πρὸ τοῦ Συντάγματος διαταγμάτων καὶ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὡς ὀρθὰς ἀποδεχόμεθα τὰς σκέψεις τῆς ὑπ' ἀριθ. 304 (1877) ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἡτις ἐδέξατο τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Διατάγματος περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν Μοναστηριακῶν Συμβουλίων π. χ. προκειμένου περὶ δανείου· διότι ὄντως δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Διατάγματος 3/15 Ἀπριλίου 1833, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου, ἡ ἐπιτήρησις καὶ ἐποπτεία εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ διοίκησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς γενικῶς περιουσίας τῆς εἰς θρησκευτικὰς ἀνάγκας ἀφιερωμένης ἀνετέθη τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, δυνάμει δὲ τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 ἄρθρ. 14 § 14 καὶ ἄρθ. 17 διατάγματος, ἐκδοθέντος πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Νόμου τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 (ἄρθρ. 22), τοῖς Νομάρχαις ὑπεβλήθη ἡ ἐπιτήρησις εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας καὶ τὴν περὶ τούτων λογοδοσίαν καὶ ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κληρικῶν, καὶ ἡ παρεμπόδισις τῶν καταχρήσεων. Τούτων τεθέντων, ὀρθῶς ὁ Ἄρ. Πάγος ἐσκέφθη ὅτι διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ 1858 ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις νὰ ὀρίσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν θέλει ἐξασκεῖται ἡ ἐπιτήρησις αὕτη, χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νόμου, ἀφ' οὗ τὸ Διάταγμα ἐπὶ τῶν ῥηθέντων νόμων στηρίζεται (πρὸς. καὶ ἄρθρ. 9 κυρίως τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας 23 Ἰουλίου 1833). (Ἑγκ. 1867 ἴδ. ἐν Συλλ. Χριστοπούλου σ. 444).

Τοιοῦτοτρόπως ἀποδοχὴ κτηθείσης κληρονομίας ἢ δωρεᾶς μοναχοῦ, νομίζομεν, κατόπιν τοῦ ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος, ὅτι δὲν δύναται νὰ γένηται παρὰ Μονῆς αὐτοβούλως, ἀλλ' ἀπαιτεῖται προηγουμένως ἡ ἄδεια πρὸς τοῦτο τῆς προϊσταμένης Ἀρχῆς, ἡτοι τοῦ Ὑπουργείου διὰ τοῦ Νομάρχου καὶ τοῦ οικείου ἐπισκόπου, διότι κατὰ τὸ ρηθὲν ἄρθρον «Τὰ Συμβούλια τῶν μοναστηρίων δὲν δύναται. . . . οὔτε νὰ ἐπιχειρῶσιν οἰκοθεῖν οἰανδήποτε πράξιν, οἷον περὶ δίκης περὶ συμβιβασμοῦ καὶ τῶν ὁμοίων, περὶ ὧν ἀπαιτεῖται κατὰ τοὺς κειμένους νόμους νὰ ζητηθῆ προηγουμένως καὶ δοθῆ ἡ ἄδεια τῆς προεστῶσης Ἀρχῆς». Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ κληρονομία δύναται νὰ εἶνε καὶ βεβαρημένη ὑπὸ δικῶν καὶ τοσοῦτων ὑποχρεώσεων, ὥστε νὰ μὴ συμφέρῃ ἢ ἀπόκτησις αὐτῆς τῷ μοναστηρίῳ παραβλάπτουσα οἰκονομικῶς τὴν διαχείρισιν αὐτοῦ, ἥς τὴν ἐπιστάσιαν ἔχουσιν αἱ προϊστάμεναι διοικητικαὶ ἀρχαὶ κατὰ νόμον· (πρὸς. καὶ ἄρθ. 18 § 2. Διακηρύξεως τῆς Ἀντιβασιλείας 23 Ἰουλίου 1833, Κλά*

Προσθετέον ἐν τούτοις ὅτι ἡ Ἐγκυκλίος τῆς 25 Ἰανουαρίου 1867 λίαν ὀρθῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὀρίζει ὅτι τὰ ἐν ἰδίῳ ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ δανεισθέντα ἐπὶ συμβολαίῳ χρήματα τρίτοις ἀνήκουσι τῇ μονῇ· δὲν ἀπαιτεῖται δὴλα δὴ ἐκχώρησις, ὡς ὄφειλε νὰ δεχθῆ τις ἐὰν αἱ θεωρίαι τοῦ Διατάγματος 1858 ἦσαν νόμιμοι, οὐδὲ ἡ μονὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης ἀποδείξεως ὅτι εἶνε δικαιοῦχος, ἐὰν ταῦτα εἶχεν ὁ μοναχὸς πρὸ τῆς εἰσόδου του ἢ ἐὰν προῆλθον αὐτῷ μετὰ τὴν εἰσόδον του κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.¹

§ 90. Ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς διαθέσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον δίκαιον, εὐρίσκομεν τὰ ἐπόμενα. Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐσφαλμένη γνώμη, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς θεωρίας ὅτι οἱ μοναχοὶ δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν τι ἴδιον καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς νομοθεσίας τοῦ Λέοντος, παρέσυρε τὸν Ἑλληνα νομοθέτην εἰς σύγχυσιν καὶ παρανόησιν τῆς θέσεως τῶν μοναχῶν ἐν τῷ δικαίῳ, καὶ δι' Ἐγκυκλίου τῆς 11 Μαΐου 1834 ἐθεώρησε τοὺς μοναχοὺς ἀνικάνους καὶ πρὸς κτήσιν καὶ πρὸς διάθεσιν περιουσίας².

Ἐν τούτοις τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ἀντίθετα· μοναχοὶ εἶχον οἰκοδομήσῃ καὶ ἐκέκτηντο μοναστήρια, ἐφύτευσαν καὶ ἐκαλλιέργησαν ἀκινήτους κτήσεις καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητά των περιῆλθον κινητὰ πράγματα, τινὲς δὲ τούτων μάλιστα φαίνεται ὅτι ἐπεθύμησαν, εἴτε διὰ πράξεως μεταξὺ ζώντων, εἴτε διὰ διαθήκης ν' ἀφιερῶσωσιν τι ἐκ τῆς περιουσίας των, εἴτε εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον, εἴτε εἰς τι τῶν φιλανθρωπικῶν κατα-

δου Ἐκκλησιαστικὰ τόμ. I. σελ. 17). (Περὶ ἀποδοχῆς κληρονομίας ἐπαχθείσης τῷ μοναχῷ πρὸς. καὶ ἀνωτέρω σελ. 99 καὶ ἐπ.).

¹ Πρὸς. καὶ Βαλσαμῶνος σχόλ. Καν. 6 Συνόδ. ΑΒ. (Σ. II 672), ὅστις ὀρθότατα ἀποφαίνεται ὅτι δίκη καταρξαμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ μοναχοῦ ἐνάγοντος πρὸ τῆς ἀποκάρσεως μεταβιβάζεται ipso jure τῇ μονῇ ἄνευ ἀνάγκης ἐκχώρησεως.

² Ὁ Bouix ἐν Tractatus de jure Regularium (Paris 1883) tom. II pag. 529 εἰς τὴν ἐρώτησιν, An et quatenus possit religiosus solemniter professus aliquid per testamentum dare? ἀπαντᾷ ἀποφατικῶς, λόγῳ τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς διακρίσεως τῆς ἐπαγγελίας τῆς πενίας.

στημάτων. Τότε εύρέθη εις δύσκολον ὄντως θέσιν ὁ ἡμέτερος νομοθέτης, καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ρηθείσης Ἐγκυκλίου προσεπάθησε νὰ πλάσῃ πρᾶξιν νομικὴν πρότυπον καὶ ἄγνωστον ἐν τοῖς νόμοις, διατάξας ὅτι ἀφιέρωσις τοιαύτη δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὔτε τὸν τύπον τῆς διαθήκης « διὰ τὸ ἀδιάθετον τῶν μοναχῶν », οὔτε ἀφιερωτικοῦ ἐγγράφου « ὡς ὑπαρχούσης ἤδη τῆς ἀφιέρωσεως ἐπὶ πάντων τῶν εἰς τὸν μοναχὸν ἀνηκόντων, ἀλλὰ συντασσόμενον εἰς τρόπον ἀπλῆς διομολογήσεως, ἐπικυροῦντος τρόπον τινα τοῦ μοναχοῦ τὴν ὑπάρχουσαν ἀφιέρωσιν καὶ προσδιορίζοντος αὐτὴν εἰς ἓν τι κατὰστημα τοῦ Βασιλείου ὀνομασί, θέλει διευθύνεται διὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ οὔτε διαταγὴν ὁποιαυδὴποτε οὔτε καμμίαν ἄλλην αἰτιολογίαν, ἀλλ' ἐκφράζον ἀπλῆν μόνον ἐν εἴδει ἰκεσίας τὴν θέλησιν τοῦ διορίζοντος εἰς τὸ ὁποῖον ἐπετρέπη ἢ διὰ βίου ἐπινομῆ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ ἤδη προαφιερωμένων »¹.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη διομολόγησις δὲν εἶνε ἄρα γε πρᾶξις μεταβιβάσεως ἀνατρέπουσα τὴν ἐσφαλμένην καὶ ἀκατανόητον θεωρίαν ὅτι ὁ μοναχὸς στερεῖται τῆς προσωπικῆς ἰκανότητος εἰς σύναψιν πράξεων νομικῶν;

Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη δὲν εἶνε ὅμως ἡ μόνη, ἣτις ἐδέξατο τοιαύτας ἀρχάς, διότι ἡ τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834² Ἐγκύκλιος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, γραμματεύοντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου, εἶχε κηρύξῃ ὅτι « ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἐξῆς πῦσα καὶ ὁποιαυδὴποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχοὺς, ὡς οἰκεία θελήσει καὶ προαιρέσει ἀπαρνούμενους τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς μηδὲν ἐγκόσμιον προσέχοντα πρᾶγμα, ὡς ἀσχολουμένους κυρίως εἰς τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῶν ψυχικῆς σωτηρίας. Ὡστε μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε νὰ ἔχῃ οὔτε ν' ἀποκτήσῃ ἴδιόν τι κτῆμα ὁποιουδὴποτε,

¹ Ἀληθὴς τραγέλαφος!!!

² Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109-111.

ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ ψεύδεται κατὰ τὴν ὁμολογίαν του» (ἄρθ. 4)· ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 τῆς αὐτῆς Ἐγκυκλίου δὲν γίνεται διάκρισις τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ἢ μετ' αὐτὴν περιουσίας, « οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινητὴν εἴτε ἀκίνητον ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίρῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός. »

Αἱ Ἐγκύκλιοι αὗται τῆς Συνόδου καὶ τῶν Ὑπουργείων, αἱ τοσοῦτον στενωῶς ἀλλήλαις συνδεόμεναι, δὲν καταλείπουσι τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν ὅτι κατὰ τὸ 1834 δὲν εἶχε ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἡ Νεαρὰ Ὡ τοῦ Λέοντος, καίτοι περιλαμβάνομένη ἐν Ἀρμενοπούλῳ (Ε 4, 3)· ἐντεῦθεν δὲ ἡ πλάνη τῶν δι' αὐτῶν καθιερωθεισῶν ἀρχῶν 1) ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν δύναται οὔτε διαθήκην νὰ συντάξῃ, οὔτε αἰτία θανάτου δωρεὰν νὰ καταρτίσῃ, οὔτε νομικὴν πρᾶξιν μεταβιβάστικὴν δικαιώματος νὰ ἐνεργήσῃ¹, 2) ὅτι ἐξαιρετικῶς δι' ἀπλῆς διομολογήσεως ἠδύνατο μόνον νὰ γίνηται ἀφιέρωσις ὑπὸ μοναχοῦ εἰδικῶς εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Ταμεῖον ἢ εἰς εὐαγὲς ἴδρυμα τοῦ Βασιλείου, 3) ὅτι ὁ μοναχὸς ἀπολύτως δὲν δύναται ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως, ὅ,τι δὲ κτᾶται τοῦτο εἶνε ὑπὲρ τῆς μονῆς ἀδιακρίτως.

§ 91. Διὰ τοῦ ἀπὸ 18 ὅμως Ἰουλίου 1856 ἐγγράφου² τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Νεαρᾶς Ὡ τοῦ Λέοντος, ὅτι ὁ μοναχὸς ἔχει ἀβίαστον καὶ κυρίαν τὴν γνώμην νὰ διοικῇ ὡς βούλεται ὅσα μετὰ ταῦτα προσ-

¹ Περὶ τῶν ἐν Ρωσίᾳ πρὸς C. Leuthol's Russische Rechtskunde (Leipzig) (II σελ. 88. 89).

² Μάμουκα αὐτόθι σελ. 116, 117, 118. Φαίνεται ὅτι αἱ δυσχέρειαι αἱ προκύψασαι ἐκ τῶν ἀνωτέρω Ἐγκυκλίων στηριζομένων ἐπὶ ἐκνόμων βάσεων ἠνάγκασαν τὴν Ἱερὰν Σύνοδον νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν ἀντιληψίν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ ἐξέδοτο τὴν ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1856 ἐγγραφὸν του ἀπάντησιν. Πρὸς καὶ ἀπόφασιν ὑπ' ἀριθ. 344 (1888) Ἀρείου Πάγου.

εκτήσατο, κατὰ τὰς γνωστὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς ταύτης.

Τοιοτοτρόπως ἡ νομοθεσία ἐπανῆλθεν εἰς τοὺς ἀληθεῖς ὀρισμοὺς τῶν νόμων διὰ τῆς ὑπομνήσεως τῆς Νεαρᾶς τοῦ Λέοντος, καὶ ὁ μοναχὸς δὲν πάσχει τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταστάσεως, τῇ ὁποία αἱ ρηθεῖσαι Ἐγκύκλιοι προσεπάθησαν νὰ ὑποβάλωσι αὐτόν, ἀλλὰ δύναται καὶ κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα νὰ ἐνεργῇ πᾶσαν νομικὴν πράξιν, ἐὰν εἰδικοί νόμοι δὲν περιορίζωσιν αὐτόν, ὡς π. χ. διὰ τοῦ Διατάγματος 28 Νοεμβρίου 1842 ἀπηγορεύθη αὐτῷ, ὡς καὶ τοῖς κληρικοῖς, νὰ γίνηται ἐπίτροπος ἀνηλίκων ἢ κηδεμῶν σχολαζούσης περιουσίας, μισθωτῆς δημοσίων ἢ ιδιωτικῶν κτημάτων (ἀπηγορεύθησαν δὲ καὶ θρησκευτικαὶ πράξεις, ὡς νὰ γίνηται παράνυμφος εἰς γάμους ἢ ἀνάδοχος ἐμμέσως ἢ ἀμέσως), ταῦτα δὲ ὡς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὸν ἱερατικὸν χαρακτῆρα. Δύναται ὅμως ν' ἀποκτᾷ περιουσίαν ἀτομικὴν ἐξ οἰασδῆποτε νομίμου αἰτίας, νὰ συντάτῃ διαθήκας καὶ ἐνεργῇ αἰτία θανάτου δωρεᾶς ἐκ τῆς περιουσίας ταύτης, μὴ ἔχων δικαίωμα ἀποξενώσεως μόνον τῆς περιουσίας, ἣν εἰσεκομίσαστο εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν εἴσοδόν του, ὡς μὴ ἀνηκούσης αὐτῷ¹.

¹ Ὁρθῶς ὁ Μολδαυικὸς Κώδιξ, καὶ ἐφαρμοζῶν ὁπωσδῆποτε ἀρχὰς τοῦ Βυζαντιτικοῦ Δικαίου, διέταξε περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν τὰ ἀκόλουθα, ἅτινα τοῦλάχιστον κατὰ τὰ πλείστα μέρη καὶ ὁ Ἑλλην νομοθέτης ὤφειλε νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν.

"Ἀρθ. 762. "Ὅσοι θέλουσι νὰ ἐκλέξωσι τὸν Μοναδικὸν βίον ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐὰν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, πρέπει νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, διατάττοντες πρότερον τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

"Ἀρθ. 763. Ἐάν τινες μονάσωσι πρὶν διατάξωσιν τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν, εἰ μὲν ἔχωσι παιδιά, δύναται, καὶ ἀφ' οὗ λάβωσι τὸ μοναδικὸν σχῆμα, νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτὰ τὸ νόμιμον μερίδιον, ἢ καὶ πᾶσαν, ἂν θέλωσι, τὴν περιουσίαν, ὅσῃν εἶχον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον, παρακρατοῦντες ἐξ αὐτῆς μερίδιον ἐνός μόνον παιδίου, τὸ ὅποιον χρεωστοῦσιν ἀπαραιτήτως νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

"Ἀρθ. 764. Ἐάν ἔχωσι Πατέρα ἢ Μητέρα ἢ ἄλλους Ἀνιόντας πρὸς Πατρός ἢ Μητρός, ἢ καὶ ἀμφοτέρων, χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἐν ἢ τὰ δύο ἂν θελήσωσι τρίτα τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὸ δὲ ἐν τρίτον νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

"Ἀρθ. 765. Ἐάν δὲν ἔχωσι μῆτε Ἀνιόντας, δύναται νὰ διαμοιράσωσιν εἰς ἄλλους αὐτῶν συγγενεῖς, ἢ εἰς πτωχοὺς τὸ ἐν μόνον τρίτον τῆς περιουσίας αὐτῶν, τὰ δὲ δύο τρίτα χρεωστοῦσι νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

Τὸ ζήτημα, ἐὰν εἶνε ἔγκυρος ἡ διαθήκη ἢ αἰτία θανάτου δωρεᾶ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως γενομένη¹, λύομεν καταφατικῶς, ἥτις λύσις ἠδύνατο νὰ ἀμφισβητηθῇ ἂν ἴσχυον καὶ ἂν δὲν ἀντέβαινον τῷ νόμῳ αἱ Ἐγκύκλιοι τῆς 14 Φεβρουαρίου τῆς Συνόδου καὶ 11 Μαΐου 1834 τοῦ Ὑπουργείου.

§ 92. Ἐξεταστέον ἤδη ἐνταῦθα, πῶς ἐκανόνισε τὸ ἐν Ἑλλάδι νεώτερον δίκαιον τὰ περὶ μεταβάσεως τοῦ μοναχοῦ ἀπὸ μιᾶς μονῆς εἰς ἄλλην, καὶ τὴν τύχην τῆς περιουσίας του ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει.

Διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς 25 Σεπτεμβρίου (2 Ὀκτωβρίου) 1833² ἐπὶ τῇ ἀπὸ 28 Αὐγούστου 1833 προτάσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῇ αἰτήσει τῆς Συνόδου πάντα τὰ ἔρημα καὶ ἐγκαταλελειμμένα μονα-

"Ἀρθ. 766. Ἐάν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Μοναδικῆς ζωῆς περιῆλθον εἰς τοὺς μονάσοντας πράγματα ἀπὸ διαθήκης ἢ ἐξ ἀδιαθέτου, τελευτησάντων συγγενῶν αὐτῶν, εἰ μὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ Μοναστήριον, ὅτε εἰσῆλθον εἰς αὐτό, δύναται νὰ διατάξωσιν αὐτὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ ἀρέσκειαν αὐτῶν (ἐξηρημένων τῶν ἀλλοπίστων, ἢ ἑτεροδόξων προσώπων, εἰς τὰ ὅποια οὐδὲν συγχωροῦνται νὰ ἀφήσωσι, καὶ ἂν ἦναι γνήσια αὐτῶν τέκνα), εἰ δὲ καὶ δὲν ἔδοσάν τι εἰς τὸ μοναστήριον πρότερον, τὰ δύο μόνον τρίτα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσι, τὸ δὲ ἐν τρίτον χρεωστοῦσιν ἐξ ἅπαντος ν' ἀφήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον.

¹ Ἑλληνίης εἶνε ἡ τῆς 17 Μαρτίου 1873 γνωμοδότησις τοῦ Ἀντισταγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου (Ε. Λουριώτου) ἀπαντῶντος εἰς τὴν ἐρώτησιν τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, ἐὰν οἱ μοναχοὶ δύναται νὰ διαθέτωσιν ὡς βούλονται τὴν περιουσίαν των. Ὁ κ. Ἀντισταγγελεὺς, ἀντιγράφει μὲν τὴν παρ' Ἀρμενοπούλῳ Νεαρὰν τοῦ Λέοντος, ἀλλὰ κατόπιν φαίνεται ὅτι ἐκλαμβάνει τὴν Ἐγκύκλιον τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834 τῆς Συνόδου ὡς ἐφαρμοζομένην καὶ « βασιζομένην ἐπὶ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη αἰῶνων καθεστῶτων καὶ ἰσχυόντων Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων » καὶ θεωρεῖ μᾶλλον τῆς Ἐγκυκλίου τὰς ἀρχὰς κρατούσας, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1856 τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, ἀνεκήρυξε τὰς λησμονηθείσας διατάξεις τῆς Νεαρᾶς Ἀποφύγει δὲ ὁ κ. Ἀντισταγγελεὺς νὰ δώσῃ λύσιν τινὰ περιοριζόμενος νὰ ἀναθέσῃ τὴν λύσιν εἰς τὸν ἐρωτῶντα Νομάρχην, προσθέτων μόνον ὅτι « τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα νομοθετήματα λύουσι τὰ ὑποβληθέντα ζητήματα » Ἡ παράθεσις ὅμως νόμων δὲν εἶνε πάντοτε ἡ ἀρμόζουσα ἀπάντησις τοῦ ἐρωτωμένου νομικοῦ καὶ πρὸ πάντων τῆς Εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

² Πρὸς Πέτρου Κλάδου Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἐκπαιδευτικὰ τόμ. I. σελ. 24 καὶ 25.

στήρια¹ ἀπεδόθησαν τῇ κυριότητι τοῦ Δημοσίου², ἐπίσης δὲ καὶ πάντα τὰ ἄλλα μοναστήρια, ἐν οἷς ἐμόναζον οὐχὶ πλείους τῶν ἑξ μοναχῶν³, ὑπεβλήθησαν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Κυβερνήσεως καρπουμένης αὐτὰ εἰς βελτίωσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τῆς παιδείας⁴.

Ἰποχρεουμένων τῶν μοναχῶν τῶν διαλυομένων μονῶν νὰ κατατάσσωνται εἰς μοναστήριον ἐκ τῶν διατηρουμένων κατ' ἐκλογὴν τῶν σύμφωνα τῇ διατάξει τοῦ 2 ἄρθρου τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος, ἐλήφθη φροντίς καὶ περὶ τῆς περιουσίας, ἣν εἶχον εἰσενέγκῃ. Τὸ ἄρθρον 3 ὄντως διέταξε τάδε: Ἐὰν μοναχὸς τοιοῦτος εἶχεν ἀξιώσεις ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν κτημάτων τοῦ διαλυομένου μοναστηρίου, ἐλάμβανε μὲν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ τῆν περιουσίαν αὐτοῦ⁵, ἣν εἶχε πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἡ κατόπιν ἐκτήσατο, ἀλλ' ὤφειλε, 1) ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Διατάγματος ν' ἀποδείξῃ ἀναμφηρίστως ἐνώπιον τῆς ἀρμοδίας πολιτικῆς Ἀρχῆς, κατὰ τοὺς ὅρους οὓς τὸ Ὑπουργεῖον ἠθέλε τάξῃ, ὅτι τὰ κτήματα ἀνήκον αὐτῷ, 2) ν' ἀφιερῶσιν

¹ Κατὰ τὴν ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1833 ἀναφορὰν τῆς ἐπιτροπείας ἦσαν τότε τοιαῦτα μοναστήρια 119 τὸν ἀριθμὸν, κατ' ἄλλους δὲ 110. Εἰς ταῦτα περιελήφθησαν καὶ τὰ μοναστήρια ἢ μετόχια τῶν ἐκτὸς τοῦ Κράτους σκηνωμάτων, οἷον Ἀγ. Τάφου, τοῦ Σινᾶ, τοῦ Ἄθω (ὄρα Οἰκονόμου τὰ Σωζόμενα σελ. 232 σημ. α.)

² Περὶ δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν ἀνηκόντων εἰς ἰδιώτας; Πρὸς Maurer I. σελ. 410 411 καὶ Silbernagl αὐτόθι § 33 σελ. 80.

³ Οἷτινες μετετέθησαν εἰς ἄλλας μονὰς. Οἱ Νομάρχαι κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο προσεκληθήσαν νὰ ἀνενέγκωσιν εἰς τίνα μονὴν ἐπεθύμουν οἱ μοναχοὶ οὗτοι νὰ μεταβῶσιν, ἵνα τὸ Ὑπουργεῖον συνενοηθῇ μετὰ τῆς Συνόδου πρὸς τοῦτο.

Τῆς περιουσίας τῶν διαλυομένων οὕτω τότε μοναστηρίων εἶχε διαταχθῆ ἀπογραφὴ διὰ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν. Ἐν τῇ μισθώσει δὲ τῶν μοναστηρίων τῶν διαλυτέων, ὅταν δῆλα δὴ ὑπῆρχον ὀλιγώτεροι τῶν 6 μοναχῶν ἐν αὐτοῖς, διετάχθη νὰ προτιμῶνται ὡς μισθωταὶ οἱ ἴδιοι μοναχοί, ἐὰν δὲν προέκρινον νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλα Μοναστήρια (ἀρθ. 3. 4. 5 καὶ 6).

Τὰ διατηρητέα μοναστήρια ὑπεβλήθησαν διὰ τοῦ διατάγματος εἰς φόρον ἐκ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος τῶν δεκατημῶριον (ἀρθ. 7.) πληρωτέον τῷ Δημοσίῳ.

⁴ Πρὸς καὶ Silbernagl αὐτόθι §. 33 σελ. 79.

⁵ Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας διαλελυμένων νομικῶν προσώπων καὶ ἰδρυμάτων ἴδ. Poschinger σελ. 246 καὶ ἐπ. καὶ Puchta in Rechtlexicon III σελ. 73 καὶ ἐπ. Sintenis I. § 15 Not. 31. Pleiter Lehre von den juristischen Personen § 39.

δι' ἐγγράφου τακτικοῦ τὰ κτήματα ταῦτα εἰς τὸ μοναστήριον τῆς εἰς τὸ ἐξῆς ἐγκαταβιώσεώς του¹ ἐπιφυλάττων ἑαυτῷ τὴν ἐπικαρπίαν μόνην².

Ἡδύνατο μοναχὸς τις νὰ κριθῆ ἄξιος ὑπηρεσίας τινος ἐν τῷ κόσμῳ, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ Διατάγματος τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Ἐπισκόπου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἔχει μὲν τὴν νομὴν τῆς περιουσίας τοῦ ἡ τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πληρωνομένων τόκων³, ἀλλ' ἡ ἰδιοκτησία λογίζεται ἀνήκουσα τῷ μοναστηρίῳ καὶ τούτῳ ἀπομένει μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὁ ἀρμόδιος Ἐπίσκοπος ἢ καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος δύναται δι' εὐλόγους αἰτίας νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ μοναχῷ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς ἄλλο μοναστήριον μετάβασιν. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ Διάταγμα ἐφάνη ἐπιεικέστερον τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου⁴, διότι δὲ αἱ εὐλογοὶ

¹ Ἀλλὰ τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις διαλυθέντος τοῦ μοναστηρίου δὲν συναινεῖ νὰ καταταχθῇ εἰς νέον; ἴδ. ἀπόφ. 284 (1863) Α. Π. ὄρα ὁμοῦς κατωτέρω § 93.

² Ἡ διὰ βίου ἐπιφύλαξις ἐπικαρπίας, ἐν ᾗ ἡ περιουσία μεταβιβάζεται εἰς μοναστήριον, τοῦλάχιστον ἢ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως ὑπάρξασα, ἀντιβαίνει εἰς τὸ κοινοδιακόν σύστημα, ὅπερ δέχεται ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία. Συνεπεία τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐπικαρπίας εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ ἄρθρον 4 τοῦ Διατάγματος εἶχε διατάξῃ ἵνα τὰ ἔξοδα τῆς καλλιέργειας τῶν κτημάτων τούτων βαρύνουσι τὸν μοναχόν, ἐκτὸς ἐὰν συνεφώνη νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐπικαρπίαν εἰς τὸ μοναστήριον.

Ἐὰν τὰ κτήματα τοῦ μοναχοῦ εἶχον πωληθῆ παρὰ τοῦ δημοσίου ἢ τὰ ἀκίνητα κτήματα τοῦ ἐκείνου μακράν, τὸ Διάταγμα διέταξε νὰ πληρῶνηται διάφορον 8 % ἐκ τῆς εἰσπραχθείσης ποσότητος, ἢ ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κτήματος, κατ' ἐκτίμησιν πραγματογνωμόνων εὐρισκομένης, εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Μοναστηρίου ὅπου διαμένῃ ὁ μοναχός. Παύει δὲ ἡ πληρωμὴ μετὰ θάνατον τοῦ μοναχοῦ. Τὸν τόκον ἢ τὸ διάφορον τῶν 8 % ἐλάμβανε ὁ μοναχός, ὅτε τὸ μοναστήριον δὲν ὑποχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ αὐτὸν ἢ παρεχώρει αὐτὸ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς μονῆς καὶ τότε ἐλάμβανε τὰ πρὸς ζωάρκειαν παρὰ τοῦ Μοναστηρίου. Ἡ τοιαύτη συμφωνία, ἣτις καὶ περὶ τῶν ἐν ἀρθ. 1 κτημάτων ἡδύνατο νὰ γένηται, ἔπρεπε νὰ εἶνε ἐγγραφὸς μετὰ τοῦ Ἡγουμένου καταρτιζομένη τῇ ἐπικυρώσει τοῦ Ἐπισκόπου (ἀριθ. 6).

³ Ὅρα προηγουμένην σημείωσιν καὶ Ἐγκύκλιον ΡΟΣΤ ἀρθ. 1Ε καὶ 1ΣΤ (Συλλ. Δ. Χριστοπούλου σελ. 382) καὶ σελ. 408 Συλλ. Χριστοπούλου.

⁴ Πρὸς τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἰρημένα (§ 68 σελ. 133) καὶ Χαλκηδ. καν. 4 Νικαίας καν. 21 ΑΒ καν. 4. Καρθαγ. καν. 2. Κανόνας Νικολάου καὶ Νικηφόρου τοῦ ὁμολογητοῦ. (Σ. IV 427 131. 6).

αίτιαι δὲν ὀρίζονται, ἀφίεται παντελῶς τῇ ἐκτιμήσει καὶ τῇ κρίσει καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῆς Συνόδου νὰ διατάξῃ τὴν μετάβασιν¹.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι, ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ μοναχοῦ συµμεταβιάζεται τῷ μοναστηρίῳ τῆς νέας ἐγκαταβιώσεως, ἃς ἐξεθήκαµεν ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι ἀνωτέρῳ (σελ. 135), ἔνθα παραπέμποµεν, νεώτεροι ὅµως νόμοι δὲν φαίνεται ὅτι μετερρύθμισαν τὰς ἀρχὰς τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου.

Τὸ ἄρθ. 8 ἐν τελευταίῳ ἐδαφίῳ ὀρίζει ὅτι «*μετάβασις ἀπὸ μοναστήριον εἰς μοναστήριον δὲν ἐπιτρέπεται, ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει, ἄνευ ἰδιαιτέρας ἀδείας*»², ἐννοεῖται τοῦ ἀρμοδίου Ἐπισκόπου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858 ἐν ἄρθρῳ ΙΘ' ἀπαιτεῖ καὶ ἀδειαν τοῦ οἰκείου Ἡγουμένου ἐγκρινομένην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου (ὄρα σημείωσιν κάτωθι). Ἡ ἀδεια τοῦ Ἡγουμένου ἀπαιτεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ κανόνος ΚΑ Συνόδου ΑΒ³, ὥστε τὸ ἄρθ. ΙΘ' τοῦ Διατάγματος καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔχει ἰσχὺν νόμου καὶ ὡς ἀπαραίτητον στοιχεῖον πρὸς νόμιμον μετάβασιν εἰς ἕτερον μοναστήριον ἀπαιτεῖται ἡ ἀδεια τοῦ Ἡγουμένου, οὐχὶ δὲ μόνον τοῦ Ἐπισκόπου, ἀλλῶς ἡ μετάθεσις τοῦ μοναχοῦ εἶνε ἀντικανονική. Ὡστε προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος, ποῖον ἐκ τῶν πολλῶν μοναστηρίων ἔχει δικαίωμα ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, μεταβάντος ἐξ ἐνὸς μοναστηρίου εἰς ἄλλο, πρωτίστως καὶ κυρίως δέον νὰ ἐξετασθῇ, ἐὰν πρὸς μετάβασιν ὑπῆρξεν ἡ νόμιμος πρὸς τοῦτο ἀδεια, ἥς ἐλλειπούσης τὸ ἄνευ ἀδείας τοιαύτης ἐγκαταλειφθὲν μοναστήριον εἶνε ἀναντιρρήτως τὸ δικαιούμενον εἰς τὴν περιουσίαν, ἀκύρου οὔσης τῆς εἰς τὸ νέον μοναστήριον κατατάξεως⁴.

¹ Πρὸ. καὶ ἄρθ. 16 Διατάγ. 28 Ἰουλίου 1858.

² Ἐὰν ἡ μεταβίβασις γίνεταί εἰς μοναστήριον περιφερείας ἄλλου Ἐπισκόπου; πρὸ. ἄρθ. 14 Διατάγ. 1858 καὶ Ἐγκύκλ. ΡΟΣΤ (Συλλ. Χριστοπ. σελ. 386).

³ Πρὸ. καὶ Καρθαγ. καν. ΠΗ καὶ καν. Δ Συνόδου Χαλκηδ.

⁴ Πρὸ. περὶ τῶν ἐξερχομένων ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἡγουμένου μοναχῶν Συνοδ.

§ 93. Περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τῶν μετατιθεμένων μοναχῶν τῆς τῷ ἐγκαταλειπομένῳ μοναστηρίῳ ἀφιερωθείσης ἢ προσκυρωθείσης ἰσχύουσιν αἱ διατάξεις καὶ οἱ κανόνες τοῦ βυζαντιακοῦ δικαίου, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τμήματι ἀνωτέρῳ (§ 69) εἶδοµεν, δηλαδὴ μόνον ὁσάκις οὐχὶ ἐξ οἰκείας αἰτίας μετατίθεται ὁ μοναχός, ἀλλ' αἰτία τοῦ προεστῶτος καὶ διὰ ψυχικὴν βλάβην, δύναται νὰ συµμεταθέσῃ τὴν εἰσκομισθεῖσαν τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ περιουσίαν, ἐν οὐδεμιᾷ δ' ἄλλῃ περιστάσει καὶ ἂν ἡ μετάθεσις γίνηται κανονικῶς. Τὸ ἄρθρον 8 τοῦ ἰσχὺν νόμου ἔχοντος Διατάγματος τῆς 4/16 Δεκεμβρίου 1834 φαίνεται κυροῦν μάλιστα τὴν τοιαύτην λύσιν, διότι κατ' ἀμφοτέρας τὰς δύο περιστάσεις, περὶ ὧν πραγματεύεται, ἦτοι ὅταν μοναχὸς κριθῇ ἄξιος ὑπηρεσίας ἐντὸς τοῦ Κράτους καὶ λάβῃ τὴν ἐπὶ τούτῳ ἔγγραφον ἀδειαν διαμονῆς, καὶ ὅταν δι' εὐλόγους αἰτίας, ἐγκριθείσας παρὰ τοῦ κατὰ τόπον Ἐπισκόπου ἢ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀποφασίσῃ μοναχὸς νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλο μοναστήριον, τὸ ἄρθρον 8 ὀρίζει ὅτι ἡ περιουσία τῶν τοιούτων μοναχῶν μένει εἰς τὸ μοναστήριον ἀναφαίρετος, ἀλλ' ἐπειδὴ δύναται νὰ εἶνε ἐπιβλαβὴς ἢ χρήζουσα δαπάνης πρὸς συντήρησίν της (ἄρθ. 4), ἐπιβάλλει τοῖς μοναχοῖς τούτοις τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεννοῶνται καὶ συμβιβάζωνται τῷ Ἡγουμένῳ τοῦ καταλειπομένου μοναστηρίου (ἄρθρ. 4) «*ὥστε, χωρὶς νὰ ἐπενεχθῇ βλάβη ὅποιαδήποτε εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν, ἢ διατήρησις καὶ καλλιέργεια αὐτῆς νὰ μὴν ἦναι εἰς βάρος τοῦ Μοναστηρίου*».

Ἐγκύκλιον 6 Σεπτεμβρίου 1840 καὶ 28 Νοεμβρίου 1842 Νόμον Σ' περὶ Ἐπισκοπῶν καὶ Ἐπισκόπων 9 Ἰουλίου 1852 ἄρθ. 13 (Κλάδου τόμ. Ι σελ. 151).

Κατὰ τὸ ἄρθ. ΙΘ' τοῦ Διατάγματος 28 Ἰουλίου 1858, «*Μοναχὸν καταλιπόντα ἄνευ λόγου τὸ οἰκεῖον καὶ ἀπελθόντα εἰς ἕτερον Μοναστήριον, δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ὁ τοῦ ἐτέρου Μοναστηρίου Ἡγούμενος, ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ οἰκείου Ἡγουμένου καὶ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἀρμοδίου ἢ τῶν ἀρμοδίων Ἐπισκόπων. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ μένουσιν εἰς τὸ πρῶτον Μοναστήριον τῆς μετανοίας του*».

Τῷ Συμβουλίῳ τοῦ μοναστηρίου τούτου κατὰ τὸ ἀρθ. 8 ἀφίεται τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα νὰ ἀποδέξηται τὴν περιουσίαν ταύτην ἢ νὰ ἀποκρούσῃ αὐτήν, ὅτε ὀφείλει νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν (τὸν Ἐπίσκοπον καὶ τὸν Νομάρχην) ὅπως ἀφιερωθῇ αὕτη ἄλλω τινὶ τῶν διατηρουμένων μοναστηρίων, ὃ ἐγκρίνει ὁ ἰδιοκτήτης, ἐὰν δὲ τοῦτο δὲν κατορθωθῇ τότε συμπεριλαμβάνεται ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, ὅτε φρονοῦμεν ἐφαρμόζεται ἡ διάταξις τῶν ἀρθρων 5 καὶ 6.

Οὐδαμοῦ ἄλλοθι τὸ νεώτερον δίκαιον ποιεῖται λόγον περὶ τῆς περιουσίας τῶν μεταπεμπομένων εἰς ἄλλο μοναστήριον μοναχῶν. Ἡ λύσις δέ, ἣν δεχόμεθα, εἶνε σύμφωνος καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ λογικῇ, ἀφ' οὗ ἡ μονὴ ἅμα τῇ κατατάξει τινὸς ἐν τοῖς μοναχοῖς κτᾶται τὴν κυριότητα τῶν κατὰ τὴν ἀπόκαρσιν προσφερομένων κτημάτων¹, καὶ δὲν ὑπάρχει νόμος, ὅστις νὰ καθιεροῖ τὴν ἀπώλειαν τῆς τοιούτης κυριότητος διὰ τῆς μεταπέμφεως τοῦ μοναχοῦ εἰς ἄλλο μοναστήριον καὶ νὰ ὀρίξῃ ὅτι ἡ μετάπεμψις αὕτη εἶναι τίτλος κτήσεως κυριότητος ὑπὲρ τοῦ δευτέρου μοναστηρίου. Μονὴν ἐξαίρεσιν εὐρίσκομεν τὴν ἐν τῷ κανόνι 4 τῆς AB Συνόδου, ὅταν ὁ καθηγούμενος γένηται αἷτιος τῆς ἐξελεύσεως, ἐν αὐτῇ ἄρα μονῇ τῇ περιστάσει, ἣτις ἀφίεται τῇ κρίσει τοῦ δικαστοῦ, ὀφείλομεν νὰ περιορισθῶμεν. Σημειωτέον ἐνταῦθα πάλιν ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν ἢ τὴν μετάθεσιν πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον περιουσίαν, αὕτη ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τῇ κυριότητι τοῦ μοναχοῦ κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος, καὶ δύναται ὁ μοναχὸς νὰ συμμεταθέσῃ ἢ ὀλόκληρον, ἐὰν εἶχεν ἀφιέρωσιν τι προηγουμένως κατὰ τὴν εἰσοδὸν του, ἢ τὸ δῖμοιρον, ἐὰν τούναντίον δὲν εἶχεν ἀφιέρωσιν τι, ὅτε τὸ $\frac{1}{3}$ ἀνήκει τῷ πρώτῳ μο-

¹ Καν. 6 Συνόδου AB, Ἐγκύκλιος ΡΟΣΤ ἀρθ. ΙΖ' (Συλλ. Χριστοπούλου σελ. 382).

ναστηρίῳ. Ἀποθνήσκοντας τοῦ μετατεθέντος μοναχοῦ ἄνευ διαθήκης καὶ ἢ πρὸ τῆς κατατάξεως εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον ὑπάρχουσα περιουσία καὶ ἡ μετὰ τὴν εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον εἰσοδὸν κτηθεῖσα, (κατὰ τὰς διακρίσεις τῆς Ν. 5 Λέοντος), ὡς καὶ ἡ μετὰ τὴν μετάθεσιν, περιέρχεται ἀναμφιβόλως τῷ δευτέρῳ μοναστηρίῳ ὡς μόνῳ δικαιοῦχῳ¹ (Βαλσ. καν. 6 Συνόδ. AB).

Ἄλλὰ τί γενήσεται ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν πρὶν ἢ προφθάσῃ ὁ μετατιθέμενος μοναχὸς νὰ μεταβῇ καὶ καταταχθῇ καὶ ἐγγραφῇ εἰς τὸ νέον μοναστήριον, ἀποχωρήσας τοῦ πρώτου, ἀποθάνη; Ἡ περίστασις αὕτη εἶνε ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀνῆκε εἰς διαλυθεῖσαν μονὴν καὶ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς ἑτέραν ἀπέθανε, περὶ ἧς ἔχομεν λύσιν τινα ἐν τῷ Διατάγματι τῆς 15)27 Ἀπριλίου 1836².

Οἱ μοναχοὶ Ἰωακείμ καὶ Ἀγαθάγγελος ἀπέθανον ἐν Μεγάροις ἀνήκοντες τῇ Μονῇ Κυπαρισίου, ἣτις εἶχε διαλυθῇ, ἠγέρθη δ' ἕρις περὶ τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας, συγγενῶν τῶν ἀπαιτούντων αὐτήν ὡς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὸ ρηθὲν Βασιλικὸν Διάταγμα ὥρισεν ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς Κανόνας οἱ μοναχοὶ δὲν κληρονομοῦνται παρὰ τῶν συγγενῶν ἀποθνήσκοντες, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μοναστηρίου τῆς μετανοίας τῶν, ἢ περιουσία τῶν μοναχῶν διαλελυμένων μονῶν, ἐὰν δὲν εἰσῆλθον εἰς ἕτερον μοναστήριον ἢ πρὶν εἰσέλθωσιν ἀπέθανον, ἀνήκει κατὰ δικαίωμα κληρονομίας τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Ταμείῳ· οἱ συγγενεῖς δὲ δικαιοῦνται νὰ ζητήσωσιν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἔξοδα, ἅτινα ἤθελον καταβάλλῃ πρὸς γηροκομίαν ἢ

¹ Ἐὰν, ἐννοεῖται, δὲν ὑπάρχωσι παῖδες, οἵτινες δικαιοῦνται εἰς νόμιμον μοῖραν ἢ συμπλήρωσιν αὐτῆς.

² Μάμουκα Μοναστ. σελ. 115. Διότι καὶ ἐν περιπτώσει μεταπέμφεως ὁ μοναχὸς δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν πρώτην μονήν.

νοσοκομίαν αὐτῶν¹, ἀφαιρούμενα ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας, ἐφ' ὅσον ὁμως ἐξαρκεῖ.

Ἄλλὰ τὸ διάταγμα τῆς 4 Δεκεμβρίου 1834 φαίνεται ἀποβλέψαν εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ τὴν πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς μονῆς κτηθεῖσαν, ἐρωτᾶται ὁμως τίς ἡ τύχη τῆς περιουσίας ἐκείνης τοῦ μοναχοῦ, ἣν ἐκτήσατο μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς μονῆς του, ἀπέθανε δὲ ὁ μοναχὸς μὴ καταταχθεὶς εἰς ἐτέραν μονήν; Ἡ περιουσία αὕτη διέπεται ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἀφ' οὗ εἰς οὐδεμίαν μονήν ἀνήκεν ὁ κτησάμενος αὐτήν, ἀπεφῆνατο ὁ Ἄρειος Πάγος (ἀπόφ. 284 τοῦ 1863 καὶ 69 τοῦ 1847)², ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη εἶνε πλημμελεστάτη, διότι ἀφ' οὗ κληρονόμος ἐξ ἀδιαθέτου κατὰ τὸν νόμον μόνον τὸ μοναστήριον ὑπάρχει, ἡ περιουσία τοῦ τοιοῦτου μοναχοῦ διαλυθείσης μονῆς (in statu dispersionis) καθίσταται ἐκκειμένη περιουσία (bonum vacans) καὶ ἀνήκει τῷ Δημοσίῳ καὶ οὐχὶ τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀνωτέρῳ ἐν § 69 (σελ. 142) ἐξεθήκαμεν καὶ ἔνθα παραπέμπομεν.

Σημειωτέον τέλος καὶ τάδε· ἐὰν ὁ μετατεθεὶς μοναχὸς εἶχεν ἀφιερῶση τι τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, πᾶσα ἡ περιουσία

¹ Ἐὰν οἱ συγγενεῖς οὗτοι εἰσὶ τέκνα ἢ γονεῖς ὑποχρεούμενοι εἰς περίθαλψιν καὶ διατροφήν κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον; Τὸ διάταγμα δὲν διακρίνει οὐδὲ ἐξαιρεῖ αὐτούς· ἀλλ' ὁμως πραγματεύεται περὶ συγγενῶν οὐχὶ ἀναγκαίων κληρονόμων, οἵτινες, ἐὰν δὲν ἔλαβόν τι ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ζῶντος, δικαιοῦνται εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν. Οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι ἄρα δὲν φαίνεται ἡμῖν ὅτι δικαιοῦνται νὰ ἀποζημιωθῶσιν ἐκ διατροφῆς καὶ περιθάλψεως ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ νόμου ρητῶς.

² Quid juris, ἂν αὐθαιρέτως ἀποχωρήσας τοῦ μοναστηρίου ὁ μοναχὸς ζῇ μακρὰν τοῦ μοναστηρίου; Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπάρχοντος τοῦ μοναστηρίου, τοῦ ἠθικοῦ δῆλα δὴ προσώπου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἔχη ἀξιώσεις, ἐφαρμόζονται αἱ περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν μοναστηρίων ἀρχαὶ τοῦ δικαίου· τὸ μοναστήριον κληρονομεῖ αὐτὸν ἀποθνήσκοντα ἀδιάθετον. Ἐν τῇ πράξει παρουσιάσθη καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῆς τύχης τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ, ὅστις καταλιπὼν τὸ μοναστήριον γίνεται κοσμικός, νομφεῦται μάλιστα καὶ ἀποκτᾷ τέκνα; Ὡς εἶδομεν ἀνωτέρῳ (σελ. 129 σημ. 2) ἄκυρος καὶ παράνομος κηρύσσεται ὁ γάμος μοναχοῦ (πρβ. καὶ Grospsitch αὐτόθι § 8 σελ. 51) ἡ περιουσία ἄρα τοῦ τοιοῦτου μοναχοῦ κανονίζεται ὑπὸ τῶν περὶ περιουσίας τῶν μοναχῶν νόμων. (πρβ. καὶ Νεαρ. 5 §§ 6 καὶ 8 Ἀθανασίου Σχολαστικοῦ παρὰτ. τίτ. II Heimbach Ἀνεκδ. I. σελ. 43).

του ἢ μετὰ τὴν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο εἴσοδον κτηθεῖσα ἀνήκει τῷ μοναχῷ καὶ συμετατίθεται τῷ δευτέρῳ μοναστηρίῳ, ἐὰν δὲ δὲν εἶχεν ἀφιερῶση τι, τότε τὸ τρίτον αὐτῆς ἀποκληροῦται καὶ ἀνήκει τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ κατὰ κυριότητα, τὸ δίδμορον δὲ παρακολουθεῖ τῷ μετατιθεμένῳ μοναχῷ. Ὁ μετατιθέμενος, εἴτε τὸ δίδμορον, εἴτε τὸ ὅλον τῆς περιουσίας ταύτης, δύναται νὰ διαθέσῃ ὡς βούλεται πρὸ τῆς εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον ἐγκαταγραφῆς καὶ μεταθέσεως καὶ εἰσόδου. Ἐὰν δὲ δὲν διετύπωσέ τι περὶ αὐτῆς, τότε φρονοῦμεν ὅτι προσκυροῦται τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ κατὰ τὴν Νεαρὰν 5 κ. 5 καὶ 123 κεφ. 38 τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὧν αἱ διατάξεις ἐπίσης ἐφαρμοστέαι εἰσὶν ὑπαρχόντων παιδῶν, ὅτε ὁ μοναχὸς καὶ μετὰ τὴν μετάθεσιν καὶ εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον κατὰταξιν δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν ὑπὲρ αὐτῶν, διατηρουμένης μοίρας παιδῶν ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου.

Ἡ περιουσία, ἣτις προσγίνεται τῷ μοναχῷ μετὰ τὴν εἰς τὸ δεύτερον μοναστήριον εἴσοδον καὶ μετάθεσιν ἀναμφιβόλως ὑπόκειται ταῖς διατάξεσι τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ Λέοντος.

Ἄλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων γεννᾶται τὸ ζήτημα, ἐὰν εἰσκομίσαστο ὁ μοναχὸς περιουσίαν 1000 δραχμῶν εἰς τὸ Α μοναστήριον, κατόπιν δὲ μετετέθη εἰς τὸ μοναστήριον Β καὶ ἀφιέρωσεν καὶ τούτῳ περιουσίαν ἐτέραν δραχμῶν 1000 κατὰ τὴν μετάθεσίν του, ἀποθάνῃ δὲ ἔχων παῖδας καὶ περὶ αὐτῶν οὐδὲν διέθεσε οὐδὲ ἐν ζωῇ ἐδωρήσατο, ἢ μέρος ἐλάχιστον εἶχεν αὐτοῖς παράσχη, ἢ νόμιμος μοῖρα αὐτῶν ἐπὶ τίνος ποσοῦ ὑπολογισθῆσεται; Νομίζομεν ὅτι καὶ ἐκ τῶν δύο μοναστηρίων θὰ λάβωσιν οἱ παῖδες τὸ νόμιμον μέρος καὶ θὰ συμπληρωθῇ αὐτό, διότι αἱ διατάξεις τῶν Νεαρῶν 5 καὶ 123 εἰσὶ γενικαί, καὶ διότι ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ μόνη περιουσία τοῦ μοναχοῦ εἶνε ἡ εἰς τὸ πρῶτον μοναστήριον εἰσκομισθεῖσα, ἀναμφιβόλως αὕτη ὑπόκειται τῷ κληρονομικῷ δικαιώματι τῶν παιδῶν ἢ νόμιμος μοῖρα τῶν παιδῶν κατὰ τὰς ρηθείσας διατάξεις ἔσται τὸ νόμιμον ποστημόριον

των εἰς τὰ δύο μοναστήρια εἰσκομισθεισῶν περιουσιῶν συνυπολογιζομένων, τὸ ποστημόριον δὲ τοῦτο ἢ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ δύνανται δι' ἀγωγῆς νὰ ἐπιδιώξωσιν ἀποτελεσματικῶς.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν λύσιν, ἣν ἐδεξάμεθα, ὅτι οὐχὶ οἱ ἐξ ἀδιαθέτου κοινοὶ κληρονόμοι συγγενεῖς, ἀλλ' ἡ μονὴ λαμβάνει τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθεῖσαν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου πλὴν τῆς ὀφειλομένης νομίμου μοίρας κατὰ τὰ ἐν τῇ Ν. 123, παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐπόμενα.

Καὶ τὸ Διάταγμα τῆς 15/27 Ἀπριλίου 1836¹ ὥρισεν ὅτι «οἱ μοναχοὶ ἀποθνήσκοντες δὲν κληρονομοῦνται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των, ἀλλ' ἀπὸ τὰ μοναστήρια εἰς τὰ ὅποια ἔχουν τὴν μετάνοιάν των», ἡ δὲ Ἐγκύκλιος τῆς 6 Μαΐου 1837² παρατηρεῖ ὅτι «κατὰ τὸν ἐν ἰσχύϊ πολιτικὸν νόμον (Ἀρμεν. ἐξάβ βιβ. Ε τίτλ. Δ'. § 2 καὶ 4) καὶ κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν (ἴδε Καρ. 5' τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ΑΒ Ἀγίας Συνόδου) μόνος κληρονόμος τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος μοναχοῦ εἶνε ἡ μονή, εἰς ἣν ὁ τελευτήσας εἶχε τὴν ἐγκαταβίωσίν του, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μονὴν ἡ τοῦ μοναχοῦ περιουσία μένει κτήμα ἀναφαίρετον»³. Ἡ δ' Ἐγκύκλιος τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834 ἀποφαίνεται ὅτι «κατὰ τοὺς μοναστηριακοὺς ὅρους, ἡ ἀτομικὴ τῶν μοναχῶν περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἐπομένως κανεῖς τῶν συγγενῶν δὲν ἠμπορεῖ τίποτε νὰ ἀπαιτήσῃ, καθότι ἄλλως γίνεται ἱερόσυλος»⁴.

Καὶ ὁ Βαλσαμών, ὡς ἀνωτέρω ἐν § 60 εἴρηται, φρονεῖ ὅτι ἀποθνήσκοντος ἀδιαθέτου τοῦ μοναχοῦ καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν καὶ εἰς μοναστήριον εἴσοδον αὐτοῦ κτηθεῖσα περιουσία κληρονομεῖται παρὰ τοῦ μοναστηρίου τῆς ἐγκαταβιώσεως καὶ ὅτι ἐφαρ-

¹ Μάμουκα μοναστηρ. σελ. 115.

² Μάμουκα αὐτόθι σελ. 114.

³ Πρὸς καὶ ὁδηγίας 4 Μαρτίου 1859, ἐνθα ἐφαρμόζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς Νεαρᾶς 123 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. νε - νη).

⁴ Πρὸς καὶ Ἐγκύκλιον 14 Φεβρουαρίου 1834 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. 109).

μύζονται «ὅσα εἰς τὰ πρὸ τῆς ἀποκάρσεως προσόντα πράγματα τῷ μοναχῷ», δηλαδὴ αἱ τῆς Ν. 123 διατάξεις¹.

Καὶ ὁ Μολδαυικὸς δὲ Κῶδιξ, ὅστις συνετάχθη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βυζαντιακῶν πηγῶν καὶ νόμων, ὀρθῶς διέταξε περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν τῆς πρὸ τῆς ἀποκάρσεως καὶ μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν κτηθείσης ἄνευ διακρίσεως τάδε:

Ἄρθ. 767. Ἐὰν ἀποθάνωσιν ἀδιάθετοι, ἀναγκαίους ἔχοντες κληρονόμους, δίδεται εἰς αὐτοὺς τὸ νόμιμον μερίδιον, ἡ δὲ λοιπὴ περιουσία ἀνήκει εἰς τὸ Μοναστήριον.

Ἐὰν δὲν ἔχωσιν ἀναγκαίους κληρονόμους, ἀνήκει εἰς τὸ μοναστήριον πᾶσα ἡ περιουσία αὐτῶν, ἣν ἔχοντες εἰσηλθόντες εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἤτις περιῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἔπειτα ἐκ κληρονομίας ἢ λεγάτων συγγενῶν².

¹ Ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ἡ ὀρθότερα (πρὸς καὶ σχόλ. Ἀριστηνοῦ αὐτόθι), ἐφαρμοζομένης δὲ τῆς Νεαρᾶς 123 ἐπαναλαμβάνομεν καὶ πάλιν ὅτι ὀφείλεται ἡ νόμιμος μοῖρα τῶν παιδῶν, ὥστε ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι ἡ μόνη περιουσία τοῦ μοναχοῦ ἦτο ἐκ 10,000 δραχμῶν, κτηθεῖσῶν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν, ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ νόμιμος μοῖρα ἢ συμπλήρωσις αὐτῆς, καὶ τὸ ἄλλο μέρος ἀνήκει τῇ μονῇ jure professionis. Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι τέκνα, ἀλλ' ἀπώτεροι συγγενεῖς, ἅπανα ἡ περιουσία τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ.

² Πρὸς καὶ ἄρθ. 769, ὅπερ ὁμοῦς ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπισκόπους, ὡς καὶ τοῦ ἄρθ. 768 τὸ τέλος, καθόσον διακρίνεται περιουσία ἐκ κληρονομίας συγγενῶν ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας κτηθεῖσα. Τῆς ἐξ ἄλλης αἰτίας κτηθείσης ἀποκλείει τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους, ὅπερ δὲν συνάδει ταῖς βυζαντιακαῖς ἀρχαῖς.

Ἄρθ. 769. «Δὲν ἔχουσιν ἄδειαν νὰ διατάξωσιν, ὅσα ἐκέρδησαν ἐξ ἄλλων αἰτιῶν μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μοναδικοῦ βίου, καὶ ἂν ἔχωσι κληρονόμους ἀναγκαίους, διότι ταῦτα πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸ Μοναστήριον» (Ἀποστ. Καρ. ΔΗ καὶ Μ τῆς Δ Συνόδου ΚΒ τῆς 5, λε. τῆς ἐν Καρθαγ. λ, μ, πθ, καὶ ρβ. Νεαρ. Ἰουστιν. ρηγ. κεφ. να καὶ Βασιλ. βιβ. α Τίτ. α κεφ. νη) Ἐὰν διορθωθῇ τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι κατὰ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον ἐπὶ πάσης περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀδιακρίτως δικαιούται εἰς κληρονομικὴν μερίδα, ἐπὶ τε τῆς πρὸ τῆς εἴσοδου καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον κτηθείσης περιουσίας, εἴτε ἐκ κληρονομίας συγγενῶν, εἴτε ἄλλως κτηθείσης, κατὰ τὰ ἄλλα ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ ἔχει λίαν ὀρθῶς, εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο καὶ ὁ Ἑλληνικὸς νομοθέτης νὰ ἔχη αὐτὸν ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν σύνταξιν καὶ τοῦ μελλοντος Ἑλληνικοῦ Κώδικος, οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν θεμάτων, ἅπερ πραγματεύομεθα ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἄλλων μερῶν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, διότι ὁ Μολδαυικὸς Κῶδιξ βᾶσιν ἔλαθε καὶ τὸ βυζαντιακὸν δίκαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

§ 94. Διατυπώσεις μετὰ τὸν θάνατον μοναχοῦ. Διάτ. 8 Ἰανουαρίου 1834. Ἐγκύκλιος Ἱεραῶς Συνόδου 14 Φεβρουαρίου 1834.

§ 95. Ἐγκύκλιος 28 Ἀπριλίου 1836 περὶ τῆς ἀνάγκης ἢ μὴ ἀνάγκης σφραγίσεως Ἐγκύκλιος 6 Μαΐου 1837.

§ 96. Χρέη τοῦ μοναχοῦ.

§ 97. Αἱ ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι 4 Μαρτίου 1859 περὶ τῶν καθηκόντων τῶν Ἀρχῶν ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ. Μοναχὸς Ἕλλην ἀποθνήσκων ἐν ἄλλοδαπῇ.

§ 98. Κληρονομικὴ διαδοχὴ ἐγγάμων ὑπαρξάντων μοναχῶν. Ὅδηγίαι 4 Μαρτίου 1859.

§ 99. Καθήκοντα ἐπισκόπων μετὰ τὴν κουράν μοναχοῦ. Ἐγκύκλιος Ἱεραῶς Συνόδου 17 Ἰουλίου 1859.

§ 100. Ἐν Ἑπτανήσῳ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν.

§ 94. Κατὰ τὸ διάταγμα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1834, ἐπειδὴ ἡ περιουσία τῶν μοναχῶν ἀνήκει τῷ μοναστηρίῳ, ὁ ἀρμόδιος ἐπίσκοπος ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ μοναχοῦ προβαίνει εἰς τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας ταύτης, ἣτις παραδίδεται τῷ ταμείῳ τοῦ μοναστηρίου τῆς μετανοίας του, εἰδοποιουμένης συγχρόνως περὶ τούτου καὶ τῆς Ἱεραῶς Συνόδου. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν δεόν νὰ παρίσταται καὶ ἡ διοικητικὴ ἀρχή, περὶ τούτου δὲ γίνεται συνεννόησις μετὰ τοῦ Νομαρχείου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Διατάγματος τούτου, ἔχοντος ἰσχὺν νόμου ἅτε πρὸ τοῦ Συντάγματος ἐκδοθέντος, ἡ Σύνοδος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 353 τῆς 14 Φεβρουαρίου 1834¹ Ἐγκυκλίου ἐκανόνισεν τὰ πράγματα ὡς ἐξῆς: Τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ, εἴτε ἐντὸς τοῦ μοναστηρίου, εἴτε ἐκτὸς αὐτοῦ, ἡ περιουσία κινήτη τε καὶ ἀκίνητος κληρονομεῖται παρὰ τοῦ

¹ Μάμουκα αὐτόθι σελ. 108. (γραμματεῦντος τοῦ Θ. Φαρμακίδου).

μοναστηρίου, θεωρουμένη ὡς ἐπ' ὀνόματι τούτου κτηθεῖσα καὶ οὐδεὶς τῶν συγγενῶν ἔχει δικαίωμά τι ἐπ' αὐτῆς. Τὴν ἀρχὴν ταύτην αἰτιολογοῦσα ἐν πρώτῳ ἄρθρῳ ἡ Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος σημειοῦται ὅτι, « τοῦτο ἐγένετο πάντοτε καὶ γίνεται μέχρι σήμερον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μοναστήρια κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς Κανόνας καὶ τὴν συνήθειαν, καὶ οὐδεὶς λόγος εἶναι ἱκανὸς πρὸς ἀνατροπὴν αὐτοῦ ». Ἀλλὰ κατόπιν τούτου προστίθεται ὅτι « οὐδεὶς μοναχὸς ἔχει ἄδειαν νὰ διαθέτῃ τὴν περιουσίαν του εἴτε κινήτην εἴτε ἀκίνητον, ὡς βούλεται, ἢ ν' ἀφίρῃ αὐτὴν ἢ μέρος αὐτῆς εἰς συγγενεῖς ἢ σχετικούς, ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἀπέκτησεν αὐτὴν ὁ μοναχός ». Καὶ ἐν ἄρθρῳ δὲ 4 ἡ Ἐγκύκλιος φέρει ὅτι « ἀπαγορεύεται εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσα καὶ ὀποιαδήποτε ἰδιοκτησία εἰς τοὺς μοναχοὺς », ἐν ἄρθρῳ 5 « ἀπαγορεύεται ὡσαύτως εἰς τοὺς μοναχοὺς πᾶς καὶ ὀποιοσδήποτε ἄλλος ἄμεσος ἢ ἔμμεσος τρόπος εἰς ἰδιαιτέραν ἀποθησαύρῳ », ἐν ἄρθρῳ δὲ 8 ὅτι « ταῦτα διατάττουσα ἡ Σύνοδος, δὲν ἀδικεῖ κανένα. Οἱ μοναχοί, ἀφαιρούμενοι τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ ἐμποδιζόμενοι ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωσιν ἢ ἀποκτῶσιν ἴδιόν τι, δὲν ἀδικοῦνται κατ' οὐδέν, οὔτε δύνανται νὰ παραπονεθῶσιν ὡς παρὰ νέων νόμων ὑποχρεούμενοι εἰς τοῦτο », ἐπικαλεῖται δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τὸν κανόνα 6 τῆς ΑΒ Συνόδου 19 τῆς Ζ 3 καὶ 4 τῆς Δ.

Ἄλλ' αἱ ἀρχαὶ αὗται, ὡς ἐν ταῖς προηγουμέναις §§ εἶδομεν, ἀντιβαίνουν τῇ Νεαρχῇ 5 τοῦ Λέοντος ὡς πρὸς τὴν μετὰ τὴν ἀπόκαρσιν περιουσίαν τοῦ μοναχοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν ἔχουσι κῦρος.

Τὸ τρίτον ἄρθρον τῆς Ἐγκυκλίου συνάδει τῇ τῆς 8 Ἰανουαρίου Ἐγκυκλίῳ τοῦ Ὑπουργείου¹. Κατὰ τοῦτο, « παντὸς μοναχοῦ ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου ἀποθνήσκοντος, ἡ περι-

¹ Μάμουκα αὐτόθι σελ. 107.

ουσία εις ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συνίσταται, καταγράφεται ἀμέσως παρὰ τοῦ ἐπισκόπου (λαμβάνοντος γνώσιν τούτου παρὰ τοῦ Ἡγουμένου) καὶ τῆς τοπικῆς Ἀρχῆς, εις ἰδιαίτερα κατάστιχα μεθ' ὅλης τῆς ἀκριβείας, συνυπογραφόμενα καὶ σφραγιζόμενα παρ' ἀμφοτέρων καὶ παρὰ τριῶν ἀξιόπιστων μαρτύρων, τῶν ὁποίων καταστίχων τὸ ἐν πέμπεται παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου εις τὴν Σύνοδον· ἡ δὲ οὕτω καταγεγραμμένη περιουσία τοῦ μοναχοῦ παραδίδεται ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ Ἡγουμένου, ἕως οὗ ἡ πολιτικὴ Ἀρχὴ γνωστοποιήσῃ τοῦτο πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ τ.λ. Βασ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, γὰρ πράξις αὕτη ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων αὐτῆς¹. Τοῦτ' αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τῆς περιουσίας τοῦ μοναχοῦ ἀποθνήσκοντος ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου».

§ 95. Ἡ ἐγκύκλιος ὅμως τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων μοναχῶν παρήγαγε πολλὰς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ δυσχερείας. Διοικητικαί τινες ἀρχαὶ μέχρι τῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου περὶ τῆς ὀριστικῆς τύχης τῆς περιουσίας ταύτης ἐπέθετον σφραγίδας ἐπὶ τῶν ἀπογραφέντων πραγμάτων, ἅτινα ἠφανίζοντο μένοντα πολλάκις ἐπὶ μῆνας πολλοὺς ἐσφραγισμένα. Τὸ ἄτοπον τοῦτο διώρθωσεν ἡ ἐτέρα ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῆς 28 Ἀπριλίου 1836 (ὑπ' ἀριθ. 5387), καθ' ἣν μετὰ τὴν ἀπογραφὴν τὰ ἀπογραφέντα πράγματα ἢ χρήματα παρουσίᾳ πάντων ἢ τῶν πλειόνων τῆς μονῆς πατέρων παραδίδονται τῷ Ἡγουμένῳ καὶ τοῖς συμβούλοις τῆς μονῆς διὰ καταλόγου, ἀντίγραφον τοῦ ὁποίου ὑπογεγραμμένον παρ' αὐτῶν ἀποστέλλεται τῷ Ὑπουργείῳ. Δύνανται ὅμως νὰ ὑπάρξωσι περιστάσεις, καθ' ἃς ἡ σφράγις καθίσταται ἀναγκαία· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπιτρέπει οὐχ ἥττον ἢ ἐγκύκλιος τὴν προσωρινὴν σφράγισιν, ἥτις γνωστο-

¹ Ὑποθέτομεν ὅτι ἐνταῦθα τὸ ἄρθρον ἐννοεῖ ὅτι τὰ πράγματα μένουσιν ἐκκρεμῆ, μέχρι οὗ τὸ Ὑπουργεῖον διατάξῃ τὴν ἀποδοχὴν ἢ τὴν ἀποβολὴν τῆς περιουσίας, διότι πολὺ πιθανὸν νὰ μὴ εἶνε συμφέρουσα.

ποιεῖται ἀμέσως τῷ Ὑπουργείῳ, ἵνα ἐν καιρῷ διατάξῃ τὴν ἀποσφράγισιν.

Ἄλλὰ τίνες δύνανται νὰ ὦσιν αἱ περιστάσεις τῆς σφραγίσεως; Τοῦτο ὡς ζήτημα πραγματικὸν φαίνεται ὅτι ἐναπόκειται τῇ κρίσει τῆς ἐνεργούσης ἀρχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐγκύκλιος δὲν ὥρισεν αὐτάς, περιορισθεῖσα μόνον νὰ ἀνελέγη ὡς παράδειγμα ἀνάγκης σφραγίσεως τὴν μεγάλην ποσότητα χρημάτων ἢ κειμηλίων πολυτίμων, τὰ ὅποια ἠδύναντο νὰ κεντήσωσι τὴν δίψαν τῆς ἀπληστίας ἀπομένοντα ἐκτεθειμένα εἰς χεῖρας τῶν ἠγουμένων ἀσφράγιστα.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ διατάξεις τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας μέχρι τοῦ 1837, ἡ πείρα ὅμως εἶχεν ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ περιουσίαι τῶν μοναχῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἀσήμαντοι, τὰ μέτρα δὲ τῆς ἐνεργείας τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν Ἀρχῶν κατὰ τὸν θάνατον αὐτῶν παντελῶς ἄσκοπα καὶ μάταια, συχνάκις μάλιστα αἱ δαπάναι πρὸς πραγμάτων καὶ ἐφαρμογὴν τῶν νομίμων διατυπώσεων ὑπερέβαινον τὴν ἀξίαν τῶν πενιχρῶν κληρονομιῶν. Διὰ τοιούτους λόγους τὸ Ὑπουργεῖον ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀπὸ 6 Μαΐου 1837¹ ἐτέρας Ἐγκυκλίου του, δι' ἧς ἐθεώρησε περιττὰς τὰς ρηθείσας διατυπώσεις, καὶ δὴ εὐλόγως, ἀφ' οὗ κατὰ τὸν ἀστικὸν νόμον (Ἀρμεν. E 4, 2 καὶ 4) καὶ κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν (Καν. 6 AB Συνόδου) κληρονόμος τοῦ μοναχοῦ θεωρεῖται τὸ μοναστήριον, ἐτροπολόγησε δ' οὕτω τὰς προηγουμένας ἐγκυκλίους (8 Ἰανουαρίου 1836 καὶ 28 Ἀπριλίου 1836) καὶ διέταξεν ἵνα, ἅμα ἀποβιώσαντος μοναχοῦ, ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Σύμβουλοι συντάττωσι πίνακα ἢ κατάλογον ἀκριβῆ (ἀπογραφὴν) κατ' εἶδος ἀπάσης τῆς εὐρεθείσης περιουσίας, παρόντων, ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν πάντων, τοῦλάχιστον τῶν πλειόνων τῆς μονῆς. Ὁ πίναξ οὗτος ἀποστέλλεται ἀμέσως τῷ ἀρμοδίῳ Νομάρχῃ ἐν

¹ Μάμουκα αὐτόθι σελ. 114.

πρωτοτύπῳ, ὅπως διαβιβάσῃ αὐτὸν τῷ Ὑπουργείῳ. Ὁ πίναξ οὗτος ἐγγράφεται ἀνυπερθέτως εἰς τοὺς κώδικας τῆς μονῆς, ἐννοεῖται πρὸ τῆς ἀποστολῆς των εἰς τὴν Νομαρχίαν καὶ τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ 1850 ὁ Δήμαρχος Αἰγίνης, ἀποβιώσαντος τοῦ Ἡγουμένου τῆς αὐτόθι μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐκάλεσε τὸν Εἰρηνοδίκην Αἰγίνης νὰ μεταβῇ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ ἀρχείων καὶ ἄλλης κινητῆς περιουσίας· ὁ Εἰρηνοδίκης φαίνεται δὲν εἰσήκουσε, καὶ λίαν εὐλόγως, τῇ τοιαύτῃ προσκλήσει, καὶ ὁ Δήμαρχος μόνος μεταβάς ἐνήργησε σφράγισιν καὶ συνέταξε πράξιν ἀπογραφῆς, ἣν διεβίβασε τῷ Νομάρχῃ. Ὁ Νομάρχης ἀνήγγειλε ταῦτα τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὁ ἀπηύθυνε τὸ ἀπὸ 8 Σεπτεμβρίου 1850 ἔγγραφόν του¹ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν περὶ τῆς περιουσίας τῶν ἀποβιούντων μοναχῶν. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν χαρακτηρίζει διὰ τοῦ ἐγγράφου του ὡς ὑπέρβασιν καθήκοντος τὴν ἐνέργειαν τοῦ Δημάρχου, ὑπομιμνήσκει δ' ὅτι κατὰ τοὺς κειμένους νόμους « *παντὸς μοναχοῦ ἀποβιοῦντος νόμιμος καὶ ἀδιαφιλονέκτητος κληρονόμος οὔτε εἶνε οὔτε δύναται γὰ εἶναι ἄλλος παρὰ τὴν Μονὴν τῆς μετανοίας αὐτοῦ τοῦ Μοναχοῦ* »· τὸ Ὑπουργεῖον ἀπαγορεύει πάσῃ Ἀρχῇ τὴν ἐπιχείρησιν ἀπογραφῆς τῆς κινητῆς ἢ ἀκινήτου περιουσίας του, πλὴν ἐὰν ἤθελεν ἡ ἀρμοδία Ἀρχὴ ἥτοι ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ Σύμβουλοί του προκαλέσῃ τοιαύτην, ὑποδείκνυσι δὲ ὡς περίστασιν τοιαύτην ἐὰν ἡ περιουσία τοῦ ἀποβιώσαντος μοναχοῦ εἶναι βεβαρημένη ἐκ χρεῶν καὶ ὑπάρχῃ σκέψις ἀποποιήσεως τῆς κληρονομίας.

Τὸ ὑπουργικὸν ἔγγραφον ὡς Ἀρχὴν δυναμένην νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀπογραφὴν καὶ σφράγισιν μνημονεύει « *τὴν νόμιμον διοίκησιν τῶν τῆς Μονῆς πραγμάτων* ». Ἐπελθόντος ὅμως τοῦ

¹ Μάμουκα αὐτόθι σελ. 119.

ἄρθ. 10 τοῦ Διατάγματος τῆς 28 Ἰουλίου 1858, καὶ διὰ προηγουμένων διαταγμάτων καὶ νόμων¹, τὸ Ὑπουργεῖον ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐπιστασίαν τῆς διαχειρίσεως τῶν μοναστηριακῶν περιουσιῶν, ἀναμφηρίστως αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ δικαιοῦνται νὰ προκαλέσωσι διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου πρὸς ἀπογραφὴν, ἀφ' οὗ πρὸς ἀποδοχὴν ἢ ἀποβολὴν τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν ἢ ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου εἶνε ἀπολύτως καὶ ἀπαραιτήτως ἀναγκαία.

§ 96. Ἄν καὶ σπανία ἢ περίστασις τῶν χρεῶν, ὡς ἀναφέρει τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφον, δύναται ὅμως νὰ παρουσιασθῇ, καὶ τότε ἐφαρμοστέαι βεβαίως τυγχάνουσιν αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 1050 - 1053 τῆς Πολ. Δικονομίας. Ἄλλ' ἄρά γε ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων καὶ ἀπογραφὴ μόνον διὰ τῶν διοικούντων καὶ ἐπιτηρούντων τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν μοναστηριακῶν πραγμάτων δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ; Κατὰ τὰ μνησθέντα ἄρθρα τῆς Δικονομίας πᾶς ὁ ἔχων συμμέρον, ὅστις ἀποδεικνύει ἢ βεβαίῳ τοῦτο, δύναται νὰ αἰτήσῃται αὐτὴν· ὥστε λίαν περιωρισμένοι εἰσὶν οἱ ὅρισμοὶ τοῦ ρηθέντος Ὑπουργικοῦ ἐγγράφου, λαμβάνοντος ὑπ' ὄψει στενωῶς τὴν ἀρχὴν ὅτι κληρονόμος τοῦ μοναχοῦ » οὔτε εἶνε οὔτε δύναται γὰ εἶναι ἄλλος παρὰ τὴν μονὴν τῆς μετανοίας του ». Τούναντίον δύναται νὰ ὑπάρχωσι κληρονόμοι ἐκ διαθήκης ἢ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι δικαιούμενοι εἰς τὴν νόμιμον μοῖραν, καὶ οὗτοι ἀναμφιβόλως δικαιοῦνται νὰ ἀξιώσωσι τὴν ἐνέργειαν σφραγίσεως καὶ ἀπογραφῆς κατὰ τὰς διατάξεις τῆς παρ' ἡμῖν Δικονομίας, διότι πῶς ἄλλως θέλει ἐξευρεθῆ ἢ μερίς, ἣν δικαιοῦνται νὰ λάβωσι;

Ἄλλὰ καὶ τοὺς δανειστὰς μήπως δύναται τις ν' ἀποκλείσῃ τοῦ δικαιώματος τούτου, ἔχοντας ἐκτελεστὸν ἔγγραφον ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 921 τῆς Πολ. Δικονομίας ἐπιτυχόντας ἄδειαν παρὰ τοῦ προέδρου περὶ συντηρητικῆς κατασχέσεως; Ἄναντιρρή-

¹ Διάταγ. 3/15 Ἀπριλίου 1833, Δ. 5 Δεκεμβρίου 1845, Νόμ. 5 Δεκεμβρίου 1845, Διακήρυξις 23 Ἰουλίου 1833. Πρὸς Α. Π. ἀπόφασιν 304 (1877).

τως οὐχί, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 1050 τῆς Πολ. Δικονομίας ἢ ἐπίθεσις σφραγίδων δύναται νὰ ζητηθῆ παρὰ παντὸς ὅστις δύναται ν' ἀποδείξῃ νόμιμον συμφέρον ἢ καὶ μόνον νὰ βεβαιώσῃ αὐτό. Ἡ κληρονομία τοῦ μοναχοῦ δὲν ἐξαιρεῖται τῶν μέτρων τούτων, τὸ ἄρθρον μάλιστα 1050 § 1 ποιεῖται μνεῖαν περὶ πάσης κληρονομικῆς περιουσίας. Ὅταν μάλιστα ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἐκτὸς τῆς μονῆς, ἢ σφράγισις τῆς περιουσίας του δύναται νὰ ἐνεργηθῆ κατὰ τοὺς κοινούς κανόνες, ἐπίσης καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἢ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου καὶ ἡ περιουσία ἔτυχε νὰ εὐρίσκηται μακρὰν αὐτοῦ. Καὶ οἱ σύνοικοι λοιπὸν καὶ οἱ ὑπηρέται του δύνανται νὰ προκαλέσωσι τὴν σφράγισιν, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀποδημῶν ἀποθάνῃ. Καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ παρὰ Πρωτοδίκαις Εἰσαγγελέως ἢ τοῦ Δημάρχου ἢ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιτίθενται σφραγίδες, 1) ἐάν, τοῦ μοναχοῦ ὄντος ἀπόντος (ἀφάντου), δὲν ἐζητήθῃ ἢ σφράγισις, ἢ δὲν ὑπῆρχε σύνοικος ὑπηρέτης ἀντιπρόσωπος ἢ συγγενής, καὶ 2) ἐάν ὁ ἀπὼν ἢ ἀποθανὼν ἐφύλαττε περιουσίαν τοῦ Κράτους, καὶ 3) γενικῶς ἐάν ἡ περιουσία του εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς κίνδυνον¹.

Ἐάν τις τὴν περιουσίαν ἢ τὴν κληρονομίαν τοῦ μοναχοῦ ἀποκλείσῃ τῶν προστατευτικῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 1051, μᾶλλον βλάβη ἢ ὠφέλεια δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὰ συμφέροντα τῶν μοναστηρίων, ὅταν οἱ μοναχοὶ ἢ ἱερομόναχοι εὐρισκόμενοι μακρὰν τῶν μοναστηρίων ἀποθνήσκωσι. Ὄρθως λοιπὸν τὸ Ὑπουργικὸν ἔγγραφον τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1850 ὑπομνήσκει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθ. 1050 καὶ 1051 Πολ. Δικονομίας, παρέβη δ' ὄντως τὸ καθήκον του ὁ Δήμαρχος Αἰγίνης ἐπιχειρήσας τὴν σφράγισιν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ μοναστηρίου, οὐχὶ διότι ἀπρόσκλητος ἐνήργησε τοῦτο, ἀλλὰ διότι ὁ Δήμαρχος κατὰ τὸ 1051 ἄρθ. Πολ. Δικον. δὲν δικαιοῦται νὰ προκαλέσῃ σφράγισιν, ὅταν ὁ μοναχὸς ἀποθάνῃ ἐντὸς τοῦ μοναστη-

¹ Ἐν ταῖς περιπτώσεσι 2 καὶ 3 σφραγίζονται μόνον τὰ εἰς φύλαξιν δεδομένα πράγματα (ἄρθ. 1051 fin.).

ρίου παρὰ τῶ νομίμῳ αὐτοῦ διαδόχῳ, καὶ ὅταν ὑπάρχῃ παρὼν ὁ ἀρμόδιος Εἰρηνοδίκης¹.

Γενικῶς περὶ τῆς σφραγίσεως καὶ τῆς ἀπογραφῆς τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθνήσκοντος μοναχοῦ ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῆς Δικονομίας (ἄρθ. 1049-1068), ὧν ἡ ἀνάπτυξις δὲν ἀνήκει βεβαίως ἐνταῦθα.

§ 97. Καὶ αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 λίαν ὀρθῶς καὶ σαφῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων ὠρισαν τὰ ἐξῆς: ἐν ἀποβιώσει μοναχοῦ δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον εἰς δημοτικὴν ἢ διοικητικὴν Ἀρχὴν ν' ἀπέρχηται εἰς τὸ μοναστήριον τῆς μετανοίας τοῦ ἀποβιώσαντος πρὸς ἀπογραφὴν τῶν πραγμάτων του ἢ πρὸς ἐπίθεσιν σφραγίδων². (ἄρθ. Δ') « Δέον ὅμως κρίνομεν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι αἱ εὐαγεῖς μοναὶ δὲν ἐξαιροῦνται τοῦ κοινοῦ δικαίου, καθ' ὃ αἱ ἀρμόδιαι Ἀρχαὶ ἔχουσι καθήκον ἢ κατὰ πρόσκλησίν τινος ἔχοντος νόμιμον συμφέρον ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως, νὰ ἐνεργῶσιν ἐπίθεσιν σφραγίδων κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 1049 καὶ ἐπομ. τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ».

Σαφῶς δὲ σημειοῦνται αἱ Ὑπουργικαὶ ὁδηγίαι ὅτι οἱ κοινοὶ κανόνες ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἀποθνήσκουσι μακρὰν τῆς μονῆς τῆς μετανοίας των.

Ὁ ἡμεδαπὸς μοναχὸς δύναται ἐνίοτε ν' ἀποθάνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ: ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐνεργοῦσι καὶ διαφυλάτ-

¹ Κατὰ τὸ ἄρθ. 1053 « εἰς Δήμους ἐκτὸς τῆς κατοικίας τοῦ Εἰρηνοδίκου, ὀφείλει κατὰ τὰς περιπτώσεις τῶν ἄρθρων 1050 καὶ 1051, ὁ δήμαρχος ἢ δημοταρχὸς πάρεδρος νὰ ἐπιθέτῃ ἀνυπερθέτως, κατ' αἴτησιν ἢ καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, τὰς σφραγίδας καὶ νὰ μεταχειρίζηται πρὸς τοῦτο τὴν τῆς ὑπηρεσίας του. Ἡ ἐπίθεσις δὲ αὕτη εἶναι καὶ νὰ μεταχειρίζηται πρὸς τοῦτο τὴν τῆς ὑπηρεσίας του. Ὅθεν ὀφείλει ὁ δήμαρχος ἢ ὁ πάρεδρός του, ἐπὶ ποινῇ ἀποζημιώσεως, νὰ εἰδοποιῆ ἀνυπερθέτως τὸν Εἰρηνοδίκην περὶ τῆς προσωρινῆς ταύτης ἐπιθέσεως, καθὼς καὶ περὶ πάσης περιπτώσεως, καθ' ἣν κατὰ τὸ ἄρθρον 1051 γίνεται σφράγισις ἐξ ἐπαγγέλματος ».

² Μνημονεύει δὲ τὸ Ὑπουργεῖον τὰ δύο ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἔγγραφα: τὸ τῆς 8 Σεπτεμβρίου 1850 ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὴν Ἐγκύκλιον 6 Σεπτεμβρίου 1850 (Μάμουκα αὐτόθι σελ. νζ).

τουσι τὴν περιουσίαν του αἰ προξενικαί Ἀρχαὶ κατὰ τοὺς κει-
μένους νόμους¹.

§ 98. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κληρονομικῆς
διαδοχῆς τῶν ἐγγάμων ὑπαρξάντων μοναχῶν. Τὰ περὶ τούτων
καὶ περὶ τῆς τύχης τοῦ γαμικοῦ ταμείου, ἧτοι τῆς προικὸς καὶ
προγαμιαίας δωρεᾶς, ἐπεφυλαχάμεθα ἐνταῦθα καθόσον αἱ ὑπουρ-
γικαὶ ὁδηγίαι τῆς 4 Μαρτίου 1859 ἐν ἄρθρῳ IZ² ὑπὸ τὴν ἐπι-
γραφὴν «Περὶ τῆς περιουσίας τῶν μοναχῶν» πραγματεύονται
καὶ ἀναπτύσσουν τὰ περὶ τούτων.

Ὁ μοναχὸς μέλλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον δύναται νὰ
εἶνε ἔγγαμος.

Ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἀνὴρ ἢ γυνὴ μονάσῃ, ἐὰν μὲν εἶνε
ἄπαις, τότε τὰ πράγματά του ἀνήκουσιν τῷ μοναστηρίῳ, εἰς
ὃ εἰσέρχεται, ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι παῖδες ἐκ τοῦ γάμου, τότε
ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ μοναχὸς δὲν διέταξέ τι περὶ αὐτῶν
πρὸ τῆς εἰσόδου του, δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν του
μεταξὺ τῶν τέκνων του καὶ τοῦ μοναστηρίου οὕτως, ὥστε οὔτε
τοῦτο οὔτε ἐκεῖνοι ν' ἀδικηθῶσι· δῆλα δὲ ὀφείλει νὰ παραχω-
ρήσῃ ἐκάστῳ παιδί τὴν ἀναλογοῦσαν νόμιμον μοῖραν³. Ἐὰν
θέλῃ νὰ διαθέσῃ τὸ ὅλον τῆς περιουσίας του ὑπὲρ τῶν τέκνων
του κατ' ἰσομοιρίαν⁴, τότε ὀφείλει νὰ συναριθμήσῃ καὶ αὐτὸ
ἢ ἑαυτὸν μετὰ τῶν τέκνων, καὶ νὰ κρατήσῃ μοῖραν παιδός,
ἣτις μένει τῷ μοναστηρίῳ.

Συνεστῶτος τοῦ γάμου δύναται ὁ ἕτερος τῶν συζύγων νὰ μο-
νάσῃ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἐὰν μὲν εἶνε ὁ ἀνὴρ, ὀφείλει νὰ

¹ Ἰδ. ἄρθ. 42 43 44 45 «περὶ προξένων ὁδηγίαι» τῆς 1 Ἰανουαρίου 1834.

² Μάμουκα αὐτόθι σελ. Ἐντούτοις πρβ. καὶ Νεαρᾶν Μανουὴλ Κομνηνοῦ 79 περὶ
τῆς τριμήνου δοκιμασίας τῆς ἐγγάμου γυναικός. (coll. Zach. IV).

³ Νεαρ. 123 λη' «ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἐνὶ τῶν ἑαυτοῦ παιδῶν ἐλαττώσαι τὸ νόμιμον
μέρος».

⁴ Αἱ ὁδηγίαι προσθέτουν «κατ' ἰσομοιρίαν» ἀλλὰ τοιοῦτος περιορισμὸς δὲν ἐξά-
γεται ἐκ τῆς Νεαρᾶς, ὥστε ἀποκρουστέος τυγχάνει καὶ ἔκνομος, διότι ὁ πατὴρ δύναται
νὰ διαίρησιν τὴν περιουσίαν του καὶ οὐχὶ κατ' ἰσομοιρίαν.

ἀποδώσῃ τῇ γυναικὶ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο παρ' αὐτῆς ἔλα-
βε, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἀπὸ τελευτῆς κάσον, ὃν αἱ ὁδηγίαι ἐκφρά-
ζουν ὡς ἐξῆς «καὶ πρὸς τούτοις τοσοῦτον μέρος ἐκ τῆς γα-
μικῆς δωρεᾶς, ὅσον ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς τῇ ἀνήκει
κατὰ τὰ μεταξὺ αὐτῶν ἐν τῷ προικῶν συμβολαίῳ κατὰ νό-
μον συμπεφωνημένα¹. Ἐὰν δ' ἡ γυνὴ εἶνε ἢ θέλουσα νὰ μο-
νάσῃ, ὁ σύζυγος κρατεῖ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν καὶ ἀποδίδω-
σιν αὐτῇ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο π. γ. τῶν ἐξωπροίκων, ὧν
εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν διαχείρισιν.

Ὅταν ἀμφοτέρω οἱ σύζυγοι μονάσωσι, τότε δὲν λαμβάνον-
ται ὑπ' ὄψει αἱ διὰ τῶν προικῶν συμβολαίων συμφωνίαι, δῆ-
λα δὲ τὰ ἀπὸ τελευτῆς κέρδη, ἀλλ' ἕκαστος λαμβάνει τὰ ἴδια,
ἢ γυνὴ τὴν προῖκα καὶ «εἴ τι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δει-
χθείη, ἵνα εἰς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ
πραγμάτων», ὁ δὲ ἀνὴρ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν παρακρατεῖ.
Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται νὰ γένωνται
ἀμοιβαῖαι δωρεαὶ καὶ παραχωρήσεις· τοῦτο ἐξήρηται ἀπολύ-
τως ἐκ τῆς θελήσεως αὐτῶν².

Οἱ ὅρισμοὶ οὗτοι ἀνήκουσιν τῇ Νεαρᾷ 123, ἔχουσι κατ' ἀκο-
λουθίαν πλήρη ἰσχὺν κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ ἰσχύον
δίκαιον.

Αἱ Ἐγκύκλιοι προστίθενται καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς 5 τοῦ
Λέοντος δεδογμένα, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων περιττὸν νὰ

¹ Πρβ. Προγ. ηῤξημ. XXVIII 67 «ὁ δι' ἄσκησιν λῶων τὸν ἴδιον γάμον τῷ ἀπὸ
τελευτῆς ὑπόκειται κάσσο», ἴδ. καὶ Ἐπιτομῆς VIII 37. Ἐν τούτοις σημειωτέον
ὅτι εἰς τὰς Ροπάς (ἔκδ. Ζαχαρίου 1836 σελ. 176) εὐρίσκομεν «οὔτε γαμετὴ τοῦ
ἀποκειραμένου πρὸ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀκινδύνως γαμεῖ, εἰ μὴ ἐγκύμων οὔσα ἔνδον
τοῦ ἐνιαυτοῦ τέκῃ». Τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ν. 53 fin. Κώδ. (1. 3.) κατ' ἀναλο-
γίαν τῆς ἐκ τοῦ θανάτου λύσεως τοῦ γάμου καὶ διὰ τὴν τῆς γονῆς ἀδηλίαν (πρβ.
Ροπάς σελ. 186).

² Ἡ Νεαρὰ καὶ ἐπὶ τῶν μνηστήρων καὶ τῶν λόγων μνηστείας δωρεῶν ἐφαρμόζει
τὰς αὐτὰς ἀρχάς· «ἵνα εἰς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων,
εἰ μὴ, ὡς εἶδος, ὁ μνηστήρ τῇ μνηστῆ, ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι, ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυ-
ναικὶ, ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαι τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη».

ἐπανελλθωμεν, ἅτε διὰ μακρῶν περὶ αὐτῶν πραγματευσάμενοι ἀνωτέρω ἔνθα παραπέμπομεν, παρατηροῦμεν μόνον ὅτι κυρωθείσης καὶ διὰ τῶν ὑπουργικῶν ὁδηγιῶν τῆς ἰκανότητος τῶν μοναχῶν πρὸς κτῆσιν καὶ διαχειρίσιν καὶ διαθέσιν ἰδίας περιουσίας, ὀρθότατα ὁ Ἰπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Μ. Ποτλῆς διὰ τοῦ ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1860 ἐγγράφου του¹ πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων ἀπεφῆνατο, ὅτι ὁ μοναχὸς ὁ ἔχων ἀποκτήσῃ ἰδίαν περιουσίαν « δύναται νὰ διαιτᾶται ἐξ αὐτῆς καὶ καθὼς βούλεται ἀνετώτερον ». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁμοίως, μὴ συνεισφέρων τὰ ἴδια εἰς τὸ μοναστηριακὸν Ταμεῖον, δὲν λαμβάνει τι ἐκ τῶν κοινῶν, ἵνα μὴ στερῶνται οἱ πτωχότεροι μοναχοὶ τοῦ ἐπιουσίου.

§ 99. Τὸν θάνατον τῶν μοναχῶν ἢ τὴν κουράν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τῆς 17 Ἰουλίου 1858² τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὀφείλουσιν οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι ν' ἀναγγέλλωσιν αὐτῇ, σημειούμενοι ἀκριβῶς τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπίθετον ἐκάστου αὐτῶν.

§ 100. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐν Ἑπτανήσῳ δίκαιον περὶ τῆς κληρονομίας τῶν μοναχῶν, ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀστικοῦ κώδικος ἐκανονίζετο αὕτη κατὰ τοὺς ἐνετικὸς νόμους. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς μοναστήριον καὶ μὴ διαθέμενος πρότερον τὰ πράγματά του δὲν ἠδύνατο νὰ συντάξῃ διαθήκην, ἐὰν δὲ συνέτασσε ἐκηρύσσετο ἄκυρος³. Οἱ μοναχοὶ ἐθεωροῦντο κατὰ τὸ Ἐνετικὸν δίκαιον νεκροὶ ἀστικῶς, δὲν ἐδικαιοῦντο οὔτε νὰ κληρονομηθῶσι οὔτε νὰ κληρονομήσωσι⁴. Ἀποθνήσκοντος τοῦ μοναχοῦ ἀδιαθέτου ἢ ἀκίνητος περιουσία αὐτοῦ περιερί-

¹ Ἐν Συλλογῇ Δαμασκηνοῦ Χριστοπούλου σελ. 540.

² Συλλ. Χριστοπούλου σελ. 479. Περὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἐπὶ τῆς σχέσεως πατρικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἐπιτροπείας πρὸς. Grospitsch αὐτ. § 9 σελ. 58 καὶ ἐπ. καὶ Kraus Vormundschaft II. σελ. 590.

³ Statuta Veneta IV 30.

⁴ Πρὸς. Marco Ferro (Ditionario del diritto comune e veneto v^o Regulari καὶ Stat. Ven. αὐτόθι 31. Περὶ μονῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ ἀγγλοκρατίας πρὸς. καὶ Davy Notes and observation an the Ionian Islands (Lond. 1842 II p. 9 sq).

χέτο τοῖς κληρονόμοις συγγενέσιν αὐτοῦ κατὰ τάξιν (Stat. V. IV 27 καὶ 28), ἐκ δὲ τῶν κινήτων τὸ μοναστήριον ἐλάμβανε μοῖραν παιδός, ἐν ἐλλείψει δὲ συγγενῶν περιεῖρχοντο πάντα τὰ κινήτὰ τῷ μοναστηρίῳ¹.

Ἐν τῷ Ἰονίῳ Κώδικι εὐρίσκομεν ὅτι εἶνε ἀνίκανοι πρὸς τὸ κληρονομεῖν « εἰς μοναστήριον ἀποτεταγμένοι μοναχοὶ καὶ μοναχαί » (ἄρθρ. 607). Ἡ ἀνικανότης αὕτη φαίνεται καθιερωθεῖσα ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας.

Ἄλλ' ἐπελθούσης τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, ὁ νόμος PN' τῆς 20 Ἰανουαρίου 1866 εἰσήγαγε τὴν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῆς ἐκανονίσθησαν καὶ οἱ περὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν ὀρισμοί, περὶ ὧν οὔτοι ἀντικειμένων προενδούν. Ἄξια σημειώσεως ἐν τούτοις εἰσὶν αἱ ἐγκύκλιοι τῆς 6 Αὐγούστου 1866 τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἡ περὶ διοργανώσεως τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ μονῶν διατάξεις τῆς 9 Αὐγούστου 1866 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου², καθ' ἣν « κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ PN' Νόμου τοῦ Κράτους ἢ ἐν τῷ Βασιλείῳ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων κειμένη νομοθεσία λαμβάνει ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μηνὸς ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ κατὰ τὴν κοινοποιηθεῖσαν διὰ τοῦ ἀπὸ 21 λήξαντος καὶ ὑπ' ἀριθ. 6196 Συνοδικοῦ ἐγγράφου Συνοδικῆν καὶ Πατριαρχικὴν πράξιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἢ ἐν Ἑπτανήσῳ Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ μέρος ὀλοκληρωτικὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῆς πνευματικῶς διοικουμένης ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατὰ τὸν ΣΑ' καταστατικὸν Νόμον τῆς 9 Ἰουλίου 1852 ».

¹ Πρὸς. καὶ Δανιὴλ Μανὴν περὶ τῆς ἀστικῆς ἐμπορικῆς καὶ ποινικῆς τῶν Ἐνετῶν νομοθεσίας (Μετάφρ. Μιχ. Ἰδρωμένου ἐν Κερκύρα 1889 σελ. 45).

² Πρὸς. Π. Κλάδου Ἐκκλησιαστικά II σελ. 204 - 215. Κατάλογος τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἑπτανήσῳ μοναστηρίων εὔρηται ἐν Συλλογῇ Δαμ. Χριστοπούλου σελ. 511 - 518.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπειρῷ πρὸς τὸν Νόμον ΠΜ' τῆς 19 Μαρτίου 1882, δι' οὗ εἰσήχθη αὐτόθι « ἅπανα ἢ ἐν τῷ λοιπῷ βασιλείῳ κειμένη νομοθεσία » (ἄρθ. 1) (Ἐφημ. Κυβερνήσεως 1882 ἀριθ. 16).

Ἐν δὲ τῇ ὑπουργικῇ ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς ἐν Ἑπτανήσῳ ΣΣ. ἱεράρχας φέρεται ἐπίσης, ὅτι « μετὰ τήν, θεία συνάρσει, Κανονικῶς ἀποτελεσθεῖσαν ἔνωσιν καὶ συνάφειαν τῆς τέως ἐν Ἑπτανήσῳ μετὰ τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπόμενον ἐστὶν ἵνα εἰσαχθῇ πλήρης παρ' ὑμῖν καὶ ἡ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐν γένει πραγμάτων ἰσχύουσα νομοθεσία τοῦ Κράτους ». Ὡς πρὸς τὰ περὶ μοναχῶν καὶ μοναστηρίων εἰσήχθη ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ Διάταγμα τῆς 28 Ἰουλίου 1858.

